

UNIVERSUL LITERAR

DANTE INFRUNTAT DE BEATRICE

In acest număr: ALFRED MOȘOIU, CAMIL PETRESCU, HORIA FURTUNĂ, DANTE ALIGHIERI, J. LEONARD, MICHELE SAPONARO, ALEX. MARCU, EUGEN RELGIS, VINTILĂ PARASCHIVESCU, ION BAILĂ, PETRU ARBORE, ZOE LECCA, G. DIACU, B. CECROPIDE, N. N. TONITZA și PERPESSICIUS.

An. XLIII, No. 11.

13 Martie 1927.

Lei 5

DANTE ALIGHIERI

VIAȚA NOUA

Traducere și note de: J. LEONARD

X. BEATRICE NU MAI SALUTA PE DANTE

După întoarcerea mea începui să caut pe această doamnă, pe care stăpânul meu mi-o numise în calea suspinelor. Dar ca vorbirea mea să fie mai pe scurt, zic că, în puțin timp, făcui dintr'această doamnă un fel de paravan și într'asa chip, că multă lume vorbi de ea dincolo de marginile bunei cuviințe; la care fapt de multe ori gândiam cu durere. Din pricina aceasta, adică a bărfelii nesocotite a lumii, care mă înjosea astfel, acea Prea Nobilă, care fu nimicitorea tuturor viciilor și regina virtuților, trecând pe lângă mine, nu-mi dădu salutul său gingaș, în care sta întreaga mea beatitudine. Indepărtându-mă însă întrucâtva de cele ce spun în această parte, vreau să fac cunoscute efectele virtuozității, pe cari salutul său le năștește în mine.

XI. NATURA ȘI EFECTELE SALUTULUI BEATRICEI

Zic că atunci când o vedeam undeva, în speranța minunatului salut, par'că nu mai dușmăniam pe nimeni; ba mă cuprindea chiar o înduioșare de milă, care mă făcea să iert pe oricine m'ar fi jignit; și orice m'ar fi întrebat atunci cineva, răspunsul meu ar fi fost numai: „Amor”, spus cu o înfățișare cuprinsă de umilință. Iar când era cât pe-aci să mă salute, un spirit de Amor, distrugându-mi toate celelalte spirite sensitive, îmi dădea afară spiritele slabe ale vederii, zicându-le: „Duceți-vă și constiți pe Doamna noastră”; iar el rămânea să le iec locul. Dar cine ar fi vrut să cunoască pe Amor, era de ajuns să-mi privească tremurarea ochilor. Și când această Prea Nobilă mântuire saluta, Amor, — care se găsea între mine și ea, — nu numai că nu putea să-mi întunece această beatitudine neîntrecută, dar el însuși — de prea multă bunătate — ajungea într'asa stare, încât trupul meu, care era atunci cu totul sub stăpânirea lui, de multe ori se mișca, întocmai cum se mișcă un corp greu, neînsuflețit. Așa dar e limpede că în salutările ei sta întreaga mea beatitudine, care de multe ori trecea și întrecea puterile mele de-a o îndura.

XII. DANTE GANDEȘTE LA O IMPACARE CU BEATRICE; A TREIA VIZIUNE

Acum revenind la cele de mai înainte, zic că, beatitudinea mea fiindu-mi respinsă, mă cuprinse o atât de adâncă durere, că, depărtându-mă de lume, mă dusei într'un loc ascuns să ud pământul cu lacrimi amare; iar după ce îmi potolii puțin plânsul, intrai în camera mea unde puteam să plâng fără să fiu auzit. Și aci invocând îndurarea Doamnei milostive, zicând: „Amor, vino în ajutorul credinciosului tău”, adormii ca un copilăș care a plâns mult după ce a fost bătut. Pe la jumătatea somnului, mi se părea că văd în cameră, aproape de mine,

un tânăr îmbrăcat în vestimente albe; după înfățișare era tare gânditor și zărindu-mă în colțul în care stăteam, după ce m'a privit câtva, îmi părea că suspinând mă chiamă și-mi spune aceste cuvinte: **Fili mi, tempus est ut praeter mittantur simulacra nostra: Fiul meu e de-acum timpul să lasăm la o parte răstăcirile noastre.** Atunci îmi păru că-l recunosc, pentru că mă chemă tot așa cum mă mai chemase de multe ori în visurile mele. Și privindu-l îmi părea că plânge astfel, încât făcea oricui milă, așteptând par'că din partea mea un răspuns; apoi, revenindu-mi, începui să vorbesc astfel cu el: „Tu, stăpân al nobleții, de ce plângi oare?”. Iar el îmi răspunde prin aceste cuvinte: **Ego tanquam centrum circuli, cui simili modo se habent circumferentiae partes; tu autem non sic: Eu sunt ca și centrul cercului, față de care toate părțile circumferinței sunt egal depărtate; dar tu nu ești la fel.** Atunci gândindu-mă la cuvintele sale, îmi păru că-mi vorbise foarte obscur, încât mi-era greu să-i răspund și-i zisei numai aceste cuvinte: „Stăpâne, despre ce-mi vorbești atât de misterios?”. Iar el îmi răspundea în cuvinte populare: „Nu întreba mai mult de cât e nevoie”. Totuși începui să vorbesc cu el despre salutul care-mi fusese respins și-l întrebai de pricină; la care îmi răspunde astfel: „Beatrice a noastră, auzi dela anumite persoane, cari vorbiau de tine, că doamna pe care și-o numii în calea suspinelor, ar fi fost atinsă de unele cuvinte ale tale; de aceea această Prea Nobilă, care nu poate suferi, fie orice nesocotință, nu puțin să te mai salute, temându-se să nu fi în adevăr un nesocotit. Dar cum secretul tău este în adevăr întrucâtva cunoscut de ea de multă vreme, dorința mea e să compui câteva cuvinte rimate, în cari să arăți stăpânirea pe care o am asupra ta prin virtutea ei, și cum tu o îndrăgiși încă din copilărie. Dar pentru aceasta chiamă martor pe cel care știe, și arată cum tu îl rogi să-i vorbească; iar eu, care sunt acela, cu plăcere îi voi vorbi”, prin asta va simți numai de câțiva dorința ta și simțind-o, va înțelege cuvintele bărfitorilor. Fă ca aceste cuvinte rimate să fie mijlocitoare între tine și ea, căci nu trebuie să-i vorbești direct, fiindcă ar fi nedemn; și nu le trimite de fel ca ea să le poată auzi fără mine; apoi, îmbracă-le într-o duioasă armonie, în care eu voi fi prezent de câte ori va fi nevoie”. Odată zise aceste cuvinte, dispăru, iar somnul meu se ntrerupse. Apoi amintindu-mi de aceasta, găsi că viziunea îmi apăruse într'una nouă oră a zilei. Înainte de a eși din cameră, mă hotărîi să fac o baladă, în care să urmez cele ce stăpânul meu îmi spusese și făcui deci această baladă, care începe astfel:

(BALADA)

Baladă, vreau să mi-l găsești pe-Amor
și'n fața ei, cu el să mi te-avânți,
astfel ca scuza mea, pe care-o cânti,
s'o spună ei, al meu stăpânitor.

Baladă-atât tu mergi cu eleganță,
chiar fără-nsoțitor,

că unde-ai îndrăzni fi-este iertat;
dar dacă vrei să-ajungi cu siguranță,
vezi află-ntâiu pe-Amor,
căci fără el nu-i bine de plecat;
și fiindcă ei, a te-asculta i-e dat,
cum cred că ea pe mine-i necăjită,
dacă de el n'ai fi 'ntovărășită,
să te'njosească îi va fi ușor.

Cu dulce viers, începe cum e bine, —
când ești cu el, la ea, —
indată ce-ai primit a sa 'ndurare:
„Acel ce mă trimite-acum la tine,
de nu te superi, vrea,
de l-ai iertat, să-i dai deci ascultare.
Amor e-aci, —cu-a ta înfățișare,
dorința-i fu, prea mult să-l chiniască;
de ce-l făcu pe alta să privească,
gândește tu, căci lui de tine-i dor”.

Zi-i: „Doamnă el pe tine te iubi,
cu-asa credință-adâncă,
incât în orice clipă-i ești în minte:
de mic copil pe alta nu'ndrăgi”.
De nu va crede încă,
pe-Amor să 'ntrebe, zi-i, căci el nu minte;
și'n urmă fă-i umilă rugămintă,
dacă iertare n'ar putea să-mi dea,
un serv trimeată viața să mi-o iee
și va vedea c'ascult de-un servitor.

Cui este cheea milei, zi-i duios
'nainte de-a pleca,
să'ncerce dreapta-mi cauz'a-mi expune:
„Pătruns de viersul meu armonios
rămâi aci cu ea,
iar de-al tău serv, ce crezi mai bine-i
[spune;
de-l va ierta prin astă rugăciune,
te'ntoarce-atunci la el c'un semn de
[pace”.
Tu nobilă-mi baladă, când îți place,
ca să obții onoare, du-te 'n sbor.

Această baladă se'mparte în trei: în prima parte îi zic unde să se ducă, dându-i curaj ca să poată ajunge mai sigur; și-i zic într'a cui tovărășie să plece, dacă vrea în adevăr să meargă fără vre-o teamă de ceva, în a doua zic despre ceea ce datorită ei să facă cunoscut; în a treia, îi dau libertatea să se ducă ori-când vrea, incredințându-o în brațele norocului. Partea a doua începe aci: **Cu dulce viers; a treia aci: Tu nobilă-mi baladă.** S'ar putea ca cineva să mi se împotrivescă și să-mi spună că nu înțelege către cine ar fi îndreptată vorbirea mea la persoana a doua; dar balada nu e altceva, decât cuvintele pe cari le spun eu însumi. Totuși, zic că această îndoiială o voi deslega și trata în această cârticică într'o parte mai grea la înțeles; atunci să revină aci cine se mai îndoieste sau cine ar vrea să se împotrivescă în felul acesta.

NOTE

Technica teatrală

CAPITOLUL CLIȘELOR

X. —această doamnă. — Dante făcuse un drum călare, în care îi apăru Amor personificat, vorbindu-i despre o doamnă prin care ar fi putut să-și ascundă, de gura lumii, iubirea pentru Beatrice, cum făcuse mai înainte cu alta, care acum plecase într'un loc foarte depărtat.

stăpânul meu. — Amor personificat.
un fel de paravan. — Femeia prin care-și ascunde Dante iubirea, o numi femeia-paravan, mască sau pavază: „la donna dello schermo”.

acea Prea Nobilă — e Beatrice.
intreaga mea beatitudine. — Pentru că Beatrice înseamnă fericire, salutul ei e beatificator. Apoi cum cuvântul salut mai înseamnă pe italienește și mântuire, Dante vrea deci să spună aci că: Beatrice e beatificatoare (fericitoare) prin salutul ei mântuitor.

XI.—în speranța: — Să se observe că salutul Beatricei are trei faze: prima speranța salutului, a doua, apropierea salutului și a treia, mântuirea prin salut.

un spirit de Amor. — Era credința pe atunci că corpul omului e plin de spirite și că atunci când spiritul Amor vine să-i stăpânească, toate celelalte spirite sunt nimicite sau date afară, încât omul devine palid; totuși spiritul Amor e plăcut și mântuitor, pentru că îl face să se îndepărteze dela preocupări josnice.

pe Doamna voastră. — pe Beatrice.

XII. — un tânăr. — Amor.

Ego tamquam, etc. — „Eu sunt, zice Amor, centrul cercului a cărui circumferință este ocupată de toți îndrăgostiții, iar eu mă îngrijesc de toate supărățile și neajunsurile lor. Acum apasă asupra mea grija Beatricei, care corespunzând puternic afecțiunii ce tu i-o păstrai caldă și curată, e acum întristată de prefăcătoriile tale și ai făcut-o să creadă, că uitând-o, ai început să te gândești la alte femei”. Todeschini.

în cuvinte populare. — adică răspunse în limba vulgară, nu pe latinește, ca mai sus.

într'o duioasă armonie. — Amor spune lui Dante să caute ca această baladă să fie pusă pe note, ca să înduplece mai mult pe Beatrice. În adevăr multe balade și cântecuri, de-ale lui Dante, au fost puse pe note, în vremea când trăia el, de compozitorul Casella, de care pomenește în Purgatoriu.

într'a noua oră. — Cifra nouă, a cărei rădăcină e trei, adică trinitatea, joacă un mare rol în compoziția literară a lui Dante. Cum el proceda să găsească legături mistice între cuvinte, după cum am arătat mai sus, tot astfel căuta o legătură, cu tot dinadinsul, între evenimentele vieții sale și cifra nouă, forțând realitatea. Aceasta e mistica cifrelor, care în evul mediu era practica de seamă a cabaliștilor.

de ce-l făcu pe alta. — Balada vorbind Beatricei spune: Amor e acela care îl chină pentru tine, — și e aci martor, — apoi tot el îl făcu pe Dante să privească la alta, adică la femeia-paravan, ca să nu te jignească; lui Dante însă îi e dor numai de tine, numai pe tine te iubește.

Cui este cheea milei. — Balada dreapta mea cauză spune-o lui Amor, căci el este cheea milei, întrucât deschide toate inimile spre bunățate.

„Pătruns de viersul meu. — Amor, pătruns de muzica armonioasă a viersului, deci de melodia pe care am fost pusă, vorbește Beatricei de servul tău, Dante.

„Prizoniera” lui Ed. Bourdet a stârnit mare emoție în zonele și subzonele noastre teatrale. Nu prin natura subiectului în deosebi, ci prin iscusința tehnică pe care ar fi dovedit-o autorul piesei. Critica dramatică a leșinat liric în fața aparatului teatral pe care ni l-a înfățișat Bourdet. Ce pricere extraordinară, câtă abilitate, ce delicatețe, ce simplitate de tragedie clasică! (transcriem și noi cu semnul mirării la urmă) Racine, fără îndoială că numai Racine putea să scrie așa ceva... (aci semnul exclamării poate fi convenabil înlocuit prin trei puncte).

De multă vreme ne gândim să publicăm un mic și „autentic”. — de data asta — tratat pentru uzul autorilor dramatici. Știința de a construi formal o piesă ar fi expusă acolo pe capitole și sub capitole. Am arătat rând pe rând — luând drept pildă vre-o piesă faimoasă franceză, și la nevoie aproape tot repertoriul modern, arătând: care e rețeta dialogului viu — cum se construiește un act de expoziție — cum se introduce un personaj secundar și ce rol are el — cum se conduce scena din actul doi — cum se săvârșește crima.

Căci, ca orice industrie, industria teatrală își are și ea tehnica ei. Și, cum observăm nu vorbim de mijloacele străine artei dramatice și introduce cu și mai precisă intenție comercială în piesă, figuratie muzică de scenă, subiecte speciale, la ordinea zilei specularea sângeroasă a melodramaticului. Acestea le observăm chiar un critic de teatru obișnuit dacă are puțin spirit de chibzuală. Technica profesională însă, strict profesională, își are admiratorii ei, partizanii ei înflăcărați ca și luptele de box, ca și omul care se închide 40 de zile într'o cușcă de sticlă și nu mănâncă nimic, ca și caligrafia.

Dar e probabil că nici timpul, nici condițiile materiale nici obligația altor preocupări nu ne vor permite să transformăm notele pe care le-am adunat ani de-a rândul, într'o carte adevărată. Ne vom mulțumi ca din când în când să facem mici examene ocazionale, care poate, cine știe se vor aduna singure în volum.

Technica „Prizonierei” e o tehnică eminamente clișeu, o tehnică polițistă.

Technica polițistă are la bază — totdeauna — o mărturisire care se produce treptat, sub o presiune exterioară, în linie de mers de vulpe. Maestrul ei, contestat e Henry Bernstein cel glorios — prin ea — încă dinainte de război. Actul de expunere e de altfel aproape invariabil în piesa boulevardieră căci cuprinde de obicei un doctor, un ofițer, sau un inginer se întoarce din China (Cuba sau America de Nord dacă vreți), după o lipsă de 15 sau 20 de ani și la o mică sindrofie — hall de hotel, fumoir, verandă cu răcitor etc. e pus la curent cu ce a devenit Mica Madeleine, acum eroina piesei pe care n'a mai văzut-o.

— O s'a făcut mare.
— Da?.. Ce nerăbdător sunt s'o văd.
— O s'o vezi numai decât. Vine cu bărbatu-său. Se întorc de la curse.

— Cum s'a măritat?
— Ha-ha... Te cred... O fată atât de fermecătoare... Bărbătu-său...

— Jaques?
— O dragul meu s'au schimbat atâtea lucruri. Domnul Eduard Mareville e un renumit fabricant de automobile. O uzină

la Lyon, alta lângă Lille, 500 de mii de franci venit, legiunea de onoare, relații, actual candidat de deputat la Troyes.

...și în modul acesta tot în mers de vulpe și în dialog, publicul e pus la curent cu datele piesei.

(Bourdet a redus însă tot actul întâi obișnuit la o singură primă scenă)

Aceasta e forma obișnuită a actului de expunere și după el urmează actul II. Cu acest act unul dintre personajii află treptat o vină a celuilalt. Adevărul se descoperă însă în zigzag. Actul doi din „Hoțul” lui Bernstein e tipic în această privință. Soțul bagă de seamă că soția e neliniștită din cauza unui sertar. Vrea să-l deschidă. Spre uimirea lui ea se opune. Primul zigzag: Sunt acolo scrisorile amantului.

Scenă violentă de gelozie... Femeia imploră să nu desfacă sertarul. El cedează o clipă pe urmă revine violent, sparge sertarul și descoperă bani. O clipă de liniște pe urmă întrebări polițienesti până când află că sunt banii furati de către băiat. Și iar zigzag: De ce-a furat băiatul? De ce și-a dat banii? Iși era amant. Și câteva întrebări la scena de gelozie, etc. În „Vijelia” fata cerând tatălui ei bani, trebuie, după numeroase zigzaguri, să mărturisească și ea că are amant. În „Israel” de același autor, mama eroului antesemit trebuie să mărturisească ireparabil și disperat că tatăl lui e evreul cu care trebuie să se bată în duel. Și așa mai departe. E legea clasică a quiproquo-ului, redusă la mentendă continuu din cauza unei date ascunse și aplicat la dramă.

Dar înainte de a trece la tehnica — tehnica Prizonierei — să arătăm și celelalte procedee ale tehnicii polițiste: procedeele identice cu acele ale operației: uite popa nu e popa. Adică al interceptării a două serii de fenomene.

Paralel cu acțiunea principală în care eroul suferă și împins — prin exasperare — până aproape de crimă, se creează o altă acțiune secundară care e condusă către asasinarea aceluși individ, de către un alt personaj, suflet rău.

Se face să se coincidă momentul realizării celor două intenții și intriga e continuată până la cele mai mici detalii până în secunda crimei. Momentul crimei însuși e însă ascuns și intriga reluată de la fuga și apărarea eroului. Cum toate dovezile sunt însă împotriva lui, cum până și intenția de crimă e dovedită, e dus la jurați, etc.

Publicul e pasionat nebunește de mersul intrigei, căci el crede pe erou când afirmă că oricât evidentă e împotriva lui, nu el a omorât? Dar e curios să știe cum s'a întâmplat crimă totuși. Atunci se descoperă, la jurați, acțiunea secundară și crima săvârșită misterios de eroul acestei acțiuni secundare, în momentul interceptării cu seria principală. Totul se aranjează: Am expus tehnica faimoasei lormelodrame polițiste: „Casa Misterului” care a avut un imens succes și „Tragedia dragostei” care nu s'a lăsat mai prejos.

Și acum să revenim la Prizoniera. În ce constă faimoasa tehnică, admirabila construcție etc., etc.? În aceea că timp de două acte aproape, tatăl eroinei și logodnicul ei, cu procedee de judecatori de instrucție o silesc să mărturisească o iubire vinovată pentru o prietenă a ei. Pasul de vulpe nu lipsește nici aici:

a) În prima scenă soră eroinei și guvernanta vorbesc despre întârzierile ei sus-

PE VIFOR

pecte în oraș. Incepem să bănuim că are un amant.

)Tatău fetii îi cere să meargă cu el la Roma. Ea refuză cu îndârjire să părăsească Parisul. Suntem deci aproape siguri că are un amant. Pasul la stânga: Irena mărturisește că iubeste pe Jaques, cu toate că el nici nu bănuiește.

c). Iar pasul la dreapta: Din scena dintre ea și Jaques aflăm că nu pe el îl iubeste, ci pe un altul. Senzație.

d) Jaques bănuiește că amantul logodnicei lui e un domn d'Auquilles. Il cheamă pentru o explicație violentă. Și iar pasul înainte și la stânga: Irena nu-l iubeste nici pe acesta. Ea iubeste o femeie. (Aci e o pagină de literatură ridicolă: Ferește-te nu intra în regatul lor de umbre (?), ferește-te etc. pe care un confrate gol o găsea demnă de... Sofocle Ce urmează pe urmă e platitudinea însăși. Cum a fost posibil mersul acțiunii astfel? Foarte simplu: Ascunzându-se datele esențiale ale piesei (complicca nu apare niciodată) și dându-se numai acele detalii care se puteau preta la echivoc: întârzierea la masă, refuzul de a părăsi Parisul „flori primite, o misterioasă și la timp oprita chemare la telefon, indiferența față de logodnic (indiferența care era justificată și în cazul când ea ar fi fi iubit și un alt bărbat).

Cum vedeți evitarea momentelor hotărâtoare se datora numai necesităților dramatice. Patrusute de cronicari dramatici, de pe două continente au căzut însă în cursa întinsă de autor publicului și au luat drept delicatețe ceea ce nu era de cât meșteșug polițist. De altfel în cronica noastră obicinuită din „Argus” am denunțat cu indignare mica ex-crocherie dramatică numită „Prizoniera” și dacă am revenit aci a fost mai mult în legătură cu acel manual de tehnică dramatică pe care nu știm dacă împrejurările ne vor permite să-l oferim în întregime.

CAMIL I. PETRESCU

ALEXANDRU MOSCU: PETRACHE VAGABONDUL

Era târziu și obloanele dela cărciuma lui Ghiță Mocanu, din mahalaua Spirei, erau trase până jos și acoperite cu zăpadă.

Câteva raze totuși, alunceau printre crăpături și zugrăveau, pe troienele sculptate de vifor, evantai de lumină.

Înăuntru, la o masă rotundă, acoperită cu o mușama, a cărei culoare nu se mai cunoștea, patru bețivani jucau cărți.

O abureală de vin plutea în odăița cărciumii, iar paharele se ridicau pline la gură în smucituri nervoase.

— „Mai adu, bre, un chil !...”

Strigătul flutură prin aer.

— „N'auzi, bre Ghiță, să mai vie un chil !”

Dintr'un colț întunecos dela spatele teighelei, stăpânul se ridică anevoios, își goni somnul printr'o frecătură cu dosul mâinii peste ochi, ridică chepengul pivniței și se coborî cu o lumânărică înăuntru.

— „Mă! al dracului ghinion!” spuse unul din jucători, scărpinându-se a pagubă în cap..

— „Are noroc bre!” complectă celălalt.

Cel cu norocul avea un zâmbet de fericire și făcea cărțile după tipicul lor, cu gândul aiurca.

Cărciumarul aduse vinul și-l turnă prin pahare, apoi scoțând ceasornicul, se uită semnificativ spre jucători.

— Ce? oi fi vrând să ne dai afară! zise Petre, unul dintre ei..

Ghiță, la uitătura cruntă a acestuia, răspunse ceva neînțeles și se așeză plictisit, iar la locul său dela spatele teighelei.

Afară viforul își plimba furia prin ulițe, răcolind văzduhul.

Jocul urmă încordat. Peste câțva timp bătu cineva în ușe; stăpânul se ridică și deschise.

Întră înăuntru alb de zăpadă, cu muștațile închicurate de ghiață, un sergent de stradă.

— Al dracului frig.. dom'le Gheorghe.. ia dă-mi și mie un păhăruț de drojdie !..

— Să-ți dau dragă.

Gardistul, după ce dădu păhăruțul pe gât dintr'o înghițitură, voind să fie cinstit și de ceilalți, spuse în taină:

— Ar fi bine să închizi, dom'le Gheorghe, că umblă inspecția..

Atât le trebui bețivanilor.

— Inspecție ai? i-auzi „sticletele”.

Și scandalul începea de-a binelea, dacă Ghiță Mocanu nu i-ar fi potolit, cinstind pe gardist cu un alt păhăruț, iar bețivilor aducându-le încă o măsură de vin.

Lucrurile se liniștiră și jocul reîncepu cu acelaș nenoroc pentru cei trei jucători.

— Mă! dar parcă ar fi vrăjii! zise Petre, printre dinți, ca o injurătură. El singur mai avea parale și atâta perde-re îl făcuse arțagos.

Ceilalți doi eșiră din joc și se mulțumeau acum să-i privească.

Se auzi iar un ciocănit în ușe.

De data aceasta, toți bănuiră inspecția și cărciumarul suflă în lampă.

Tăceau.

Ca un suspin purtat de vânt se auzi un glas de femeie:

— „Petre, eu sunt !”

Bețivii murmurară. Petre se ridică necăjit de pe scaun și înălțându-se spătos cum era, eși în prag.

Văzând pe nevastă-sa, isbucni:

— Ce vrei?

— Petre, am venit să te iau acasă, tu joci și iar ai să pierzi totul, ca luna trecută..

El se uită într'altă parte și nu-i răspunse.

Încurajată de această tăcere, femeia urmă:

— Știi că nu mai sunt lemne.. și peste câteva zile Crăciunul..

Ultimele cuvinte îi deslănțuiră mâna.

— Hai lasă-mă 'n pace!

— Zău, haide acasă Petre! se rugă ea, privind-l năucită.

— Mario, nu mă scoate din fire !..

— Petre, ce rău ești !..

— Nu pleci?... și aceste cuvinte le însoți cu un gest cunoscut, pe semne Mariei, căci ea suspină și se duse.

Petre intră în cărciumă, frecându-și mâinile înghețate iar stăpânul aprinse lampa.

— Hai, încă o partida

Bețivul care spuse aceste cuvinte, era cel cu norocul. Era cunoscut în mahalaua aceea ca măcelar angrosist și cu parale.

Umbla întotdeauna cu bănet la el, căci făcea cumpărături și vânzări prin cărciumi sau pe drum, unde găsea mușterii cu vite de vânzare și bani îi trebuiau ori când.

Căștiga mult cu negoșul lui, dar cum îi plăcea să bea și să joace, chelניה în neștire. În seara aceasta, ca nici odăia, căștiga.

Petre nu refuză partida și după ce se scotoct prin buzunare, puse pe masă tot ce mai găsi, pe urmă se uită lung la banii oftă din adânc și zise tare: — „Țiu ce-i pe masă !..”

— Cât e? întrebă măcelarul.

Cei din jurul mesei împreună cu Petre, începură să numere banii, așezând bancnotele după valoarea lor.

— O sută douăzeci !.. spuse Petre.

GRUPUL CELOR PATRU.

O HAN

-- Ultima lovitură? băigui unul, de alături.

— Ultima!

Nae Măcelarul se căută prin buzunare.

Toți tăceau. Afară crivățul dăte un chiot lung, ca o șuerare, apoi se năpusti asupra obloanelor, ca și cum ar fi voit să le smulgă din zid.

Măcelarul se căuta mereu, mormăind:

— Ei, drăcia dracului... da, unde-i pu-sei, nenisorule?

— Ce? întrebă un bețiv.

— Măruntșul!

Petre îl privea cu necaz par'că ar fi zis: „Ne-ai curățit pe toți de parale și acum te faci că nu găsești măruntșul”. Nae ghici privirea și plictisit de atâta căutare și ca să nu se zică că-i este frică scoase din buzunarul dinăuntru al hainei, un portofel cu despărțituri multe, pline cu hârtii. Luă una de cinci sute, o flutură puțin prin aer, cu o mișcare de îngâmfare, apoi o așază pe masă, zicând:

— „O sută do'scinci de lei în ea... ori imi iei... ori îți iau!”

— Așa e, răspunse Petre, cu ochii țintă la portofelul umflat ce rămăsese pe masă.

— Ce de bani!.. își zicea, al dracului Nae...

Măcelarul dădu cărțile. Ochii lui Petre îi urmăreau mișcările mâinilor. Partida de abia se începu și iar se auzi o lovitură în ușe și glasul Mariei care plângea:

— Haide, Petre, acasă!..

Infuriat peste măsură, el eși afară, o înjură și o goni, furios. Ea se agățase de hainele lui și nu voia să se ducă.

Atunci se auzi șgomot surd de bătaie, gemete și aceste cuvinte suspinate: — „Petre, ce faci?... n'are să-ți ajute Dumnezeu... să știi!..”

El însă, o îmbrânci în zăpadă și intră bolborosind cu necaz:

— Ea e cu ghinionul!

Unul dintre bețivi, găsi de cuviință să-l compătimizească:

— Dar afurisită femeie ai, măi Petre!

Petre însă nu-l auzi, căci se uita încordat la cartea care trebuia să-i aducă norocul sau paguba, fiindu-i par'că frică de ea. O luă, o trecu ușor pe sub celălalte și numai dintr'un colț o desvălui.

Rămase pe gânduri...

Pierduse.

O toropeală ciudată îl cuprinse și rămase așa.

Apoi se frecă la ochi și zări ca printr'o pânză, cum Nae își strângea mulțumit banii numărând câștigul, cum pipăia portofelul umflat cu bancnote, cum coru socoteala și plăți din măruntșul câștigat, voind să plece.

Atunci se ridică și el de pe scaun.

Trecu la teighea, făcând un semn vag, ca și cum ar fi voit să plătească, dar fiindcă nu mai avea nici un ban, spuse adresându-se măcelarului:

— Nae, dă-mi tu doi poli împrumut să plătesc!..

— Să-ți dea neica!..

Și cu mișcări încete, scoase din nou portofelul, căută prin năuntru două hârtii mai vechi de douăzeci de lei și le dădu lui Petre, căruia din nou îi alunecase privirea pe banii aceia mulți.

Petre plăti luă restul și adresându-se lui Nae, zise:

— Hai mergem?

— Mergem neică!.. și măcelarul luându-și bună seara de la ceilalți, eși cu Petre.

Mergeau spre locul ce-i zice „barieră” fiindcă acolo fusese odată bariera orașului.

— Vezi încet, că alunecă, îi șopti Petre.

— Tii! ce viscol, îngână Nae, apucându-l de braț.

Și cum mergeau așa anevoios prin zăpadă, unul la brațul celuilalt, Petre simți cu cotul portofelul din haina tovarășului său și banii accia par'că îl frigeau la braț.

Îi ardeau ochii și tâmplele, iar în mîntea lui incolți gândul rău: „Dacă Nae, cum e beat, ar aluneca acum în zăpadă... și eu nu l-aș mai ridica...”

Un val de zăpadă svârțit cu putere de vânt, îl cupri de obraz și îl trezi de odată.

— Nu se poate... sunt om cinsit, cu nevastă și copil... și începu să rădă.

— Ce răzi mă așa, mormăi măcelarul

— Mă gândeam să te omor!..

— Cum? întrebă Nae răsând și el proteste.

— Nu știu! răspunse Petre cu glasul răgușit și deodată se pomniră amândoi, grămadă, jos.

Nae, râdea necru, băjbăind prin zăpadă și încercând să se scoale.

— Mă dar beat mai sunt, ia ajută-mă Petre!

Petre însă, care se ridicase în picioare privi instinctiv în toate părțile apoi se aplecă spre el hotărât să-l ridice... dar, nu știu cum, mâinile lui nemeriră gâtul. Atunci, un fior ascuțit îi trecu prin corp și voi să fugă.

Ceva nou și misterios îl ținea pe loc și lucru la care nu s'ar fi așteptat, mâinele lui strângeau beregata prietenului ca un clește de fier, tot mai apăsat.

Frica de moarte desmeteci pe măcelar. Încercă să se ridice, dar genuchiul ucigașului îl pironise de pământ; deschise gura mare să țipe, dar glasul i se înțepenise în gât, Nici un sunet. Ochii însă vorbeau pentru el. Era atâta groază, atâta mirare...

Nae începu să lovească cu pumnii în ucigaș, apoi ochii îi eșiră mari din orbite inspăimântători.

Petre fără să simtă loviturile, strângea mereu, cu desnadejde.

Loviturile de pumn slăbesc acum, brațele cad moi deoparte și de alta a corpului, o tremurătură a cărnii și atâta tot. Murise.

Petre vârî mâna în buzunarul bainei, smulse portofelul și cu un zâmbet de biruință se ridică să fugă. Rămase țepăn; nu departe de el i se păru că trece cineva.

— M'am dus pe copcă, își zise, trebuie să-l iau de aici, și încercă să ridice corpul greu al măcelarului. Nu putu.

— Ce dracu, și azi nu prea băui!

Atunci îl cuprinse disperarea. Încercă din nou, își încordă toți mușchii și apucându-l pe sub brațe cu amândouă mâinile îl ridică zicând: „Hai bre... că nu mai avem mult...”

Și mergea, târând cu anevoință corpul prietenului, ca oricine l-ar vedea, să creadă că-și duce acasă tovarășul beat mort.

Ajunse la rășnăntie fără să întâlnească pe cineva. Acolo, șanțul după marginea soselei îl îndemnă să-i dea drumul înăuntru. Și după ce privi iar în toate părțile, o luă la goană spre casă.

Înghetase de tot. Pe drum, când văzu că este derarte de locul de unde-l aruncase, domoli pasul și începu să se gândească, dar văzu ce ușor are să fie descoperit și închis.

Se mira și el că mîntea lui are o rătrundere așa de mare, căci judeca a um: Amândoi am plecat odată... Nae avea bani în portofel... eu pierdusem tot... au să spună că l-am omorât ca să-l fur... trebuie să pun portofelul, cu ceva bani, înapoi, în haină...

Se opri și la lumina palidă a unui felinar, scoase banii și îi numără cu curiozitate: erau peste douăzeci de mii de lei în hârtii de câte o mie și cinci sute de lei și o multime de măruntș. Una i-o smulse vântul și i-o sbură departe.

O înjură și nu se duse după ea. Lăsă câteva de cinci sute și altele de câte o sută în portofel și se întoarse, foarte potolit la șanț.

Căută în locul unde-l aruncase și nu-l găsi. O bănuială firească, îi trecu prin cap:

— Dacă n'o fi murit? Dacă s'a dus să mă denunțe?..

Se cutremură și de frică începu să caute cu mai multă râvnă.

Un troian de zăpadă înesă acoperise pe măcelar.

Încercă cu piciorul zăpada în tot locul, până dădu de ceva tare. Se aplecă, curăță ninsoarea și voi să vâre portofelul la loc în buzunar.

Rămase așa. Ochii mari ai lui Nae se uitau drept la el, cu groaza în care îi înghețase moartea.

Petre, tremurând, făcu câțiva pași să fugă, dar banii erau tot la el.

Se întoarse iar la șanț, făcându-și curaj:

— Ce prost sunt!.. să-mi fie frică de un mort?..

So aplecă și zise ca și cum s'ar fi adresat ochilor:

— Uitați-vă voi cât vreți... că nu mă mai sperii!..

Totuși, cu cât îi privea, cu atât simțea strălucirea lor ciudată, care îl înfioara.

Întoarse capul, dar ochii îl chemară și el iar îi privi înfricos.

Ca niște săgeți de foc, privirea rece a mortului i se înfigea adânc în creier. Se ridică în picioare dar mortul îl privea mereu; făcu un pas înapoi, dar simți cum săgețile de foc i se înfig în creier din ce în ce mai puternic.

Îngrozit și înebunit de frică, țipă și o luă la fugă pe uliți, pierzându-se în învâlmășeala viforului.

VINTILA A. PARASCHIVESCU

Copii la joacă

— NOVELA —

de MICHELE SAPONARO

Nu știu cum de m'am pomenit azi în această piațetă tapetată cuiarbă și părăsită, între piatra unei mori, care poate că nu mai servește, dar care într-o zi poate că va servi, și un răcăit discret de găini evadate din curtea vecină. Zăbovește aci un soare care luminează și nu aprinde, ostenit.

Azi dimineață, ori cu atâția ani în urmă? Umblam pe cărări necunoscute, pe nesigure urme de gânduri, nu știu, ori de năzăpîri, și m'am pomenit în această piațetă cunoscută și neschimbată. O ceată de băieți și-au dat întâlnire aci, ca în fiecare seară după școală, când profesorul se retrage să-și plivească grădinița. Se joacă. S'au împărțit în două, tovarăși și protivnici. Mi se pare că toți la un loc s'au furișat, în acest cadru rustic, dintr'un tablou de Brenghel.

Titirezul, zmeul, arșicele, nucile, gologanii și penișele: toate jocurile dintr'o dată, jocurile tuturor anotimpurilor într'o seară în afara oricărui anotimp, sub un cer de vis. Și colo, se joacă fără să țipe sau să se ia de păr, dar cu însuflețire: mi se pare cu tot dinadinsul că tabloul lui Petru Brenghel învie.

M'am așezat pe piatra de moară, fără să-i tulbur, și am căutat să trec nevăzut. Pote că nici unul nu m'a zărit: dar acum pot să-i privesc unul câte unul și-i recunosc aproape pe toți. Unul singur îmi întoarce spatele și n'am fost încă în stare să-l văd la față.

Iată-l pe băiatul chipeș, voinic, agresiv, autoritar. Nu-i mai răsărit decât ceilalți ce-i stau în preajmă, dar toți ascultă de el și-i sunt credincioși. Iată-l colo în mijloc, arată locurile și rostul fiecăruia. Tovarășii de joacă îl caută și-i zămbesc. Bătuți de el, nu se răzvrătesc. Dacă s'ar lua la trântă, ar încasa dela mulți, dar nimeni nu cutează să-l atingă. Dă pumni pentru că are acest drept, pedepsește ca la cazarmă, pe cei mai înalți îi face să plece fruntea cu o privire aspră și hotărâtă, cu un cuvânt supus dar neînduplecat. Mic Napoleon printre zdraveniții săi mareașali. Are fața băiatului inteligent și voluntar, a bărbatului care va comanda și va învinge. Nu râde, este rigid: un mare foc, desigur, mocnește în el fără să îl lumineze. Ochiu aceia! Aprinși de nu știu ce răsfângere a unei mari flăcări venită dela mari depărtări. Incruntă bucurios din sprâncene și printre ele i se sapă o creștătură de orgoliu. Vrea să treacă drept judecător în certurile dintre prieteni, ca să facă pe gădele: atâta certurile și se bucură de ele, ca să intervină apoi, atotputernic, în favoarea cui îi convine lui. Joaca lui e violentă: grădina vecinului luată cu asalt. La împărțea prăzii oprește partea leului; dar fără lăcomie: ia ca să dăruiască: ocheste pișica cea frumoasă care-i place, o ia dela legitimu-i posesor, ca s'o dea altuia. Băiatul e despot; adolescent, va fi un hoț de inimi cu noroc și poate că uneori va visa, tânăr, se va duce voluntar în războiu, în primele rânduri, beat de curaj, și va muri printre cei dintâi. Într'o zi foștii săi colegi de școală îi vor găsi numele într'o aureolă.

Celălalt are o privire îndolnică și neîncetătoare. E o față suptă, istovită. S'a dat la o parte: nu se bagă în încăerări și în certuri, căci e plăpând și prietenii nu țin la el. Își pierde miza, scâncește

și vrea banii înapoi: îl compătimesc, unul dintre băieți îl dă peste cap cu un pumn. Ar fi fost de ajuns să-l sufle. La o parte, în marginea piațetei, culege acuma pietricele și face cu ele grămăjoară, mestecă o bomboană, în vreme ce prietenii săi rup zdruvăn din hâlcile de păine; dar pândeste să vadă de nu-i vine bine să arunce la găini geanta vre-unui tovarăș. Se apropie de el tocmai băiatul care stă cu spatele spre mine, împins poate de dorința de a-l mângâia; dar acela îi dă brânci, ciudoz. Este pătătorul clasei: ar căuta alinare la maică-sa, dacă ar avea-o, dar n'are mamă și si părăște colegii la profesor. E bolnav, știe, o spune; va fi toată viața bolnav. E rău și va fi toată viața rău. Într'o zi va săvârși o crimă și nu va fi vina lui.

Cel care înalță zmeul e aproape un tânăr: bine îmbrăcat și semet. Prietenii îl linguse dar nu țin la el: îl vorbesc de rău când nu-i de față; umblă cu pași tanșoși de jocheu. Șoptesc că-l protejează un deputat, dar maică-sa îi umple, fără îndoială buzunarele de bani în fiecare dimineață. Rupse sfoara zmeului ca să-i dea drumul și să ridice altul. Are multe: tovarășii și le fac singuri: el le cumpără, cheltuiitor cum este. Câtă lăudăroșie, pentru că are o bicicletă și cât îi place să treacă cu ea prin mijlocul celor mai umile jocuri, strâmbându-se! E urât la față, cu dinții colțoși și ochii mici sub niște sprâncene groase. Nu-i place cartea, dar va avea grijă deputatul protector să-i

descoperi vre-o slujbă. El va profita rău de ea, va fura, va falsifica și poate că o va isprăvi în pușcărie.

Văd pe băiatul cu tragere de inimă la carte: modest și sobru: mândria profesorilor. Nu mă înșel. Și joaca îi e cât se poate de serioasă: strânge mărci; caută flori, buruieni, frunze și le turtește între foile cărții. Scrie ceva într'un carnețel și pe urmă citește tovarășilor ce-a scris: probabil versuri. Temele dela școală îi sunt fără greșală, și le dă să le copieze prietenii pe te miri ce, cât îi ajunge ca să poată juca și el. Uneori se mulțumește și cu o coajă de cașcaval; și iată că sunt băieți care râd de sobrietatea lui și-l iau în bătaie de joc. Dar pe urmă ce satisfacție, în clasă! La sfârșirea liceului, dacă va ajunge, va da concurs pentru ocuparea unui loc la căile ferate, ori la poștă și, desigur, va reuși. După zece ani va fi în acelaș post, după douăzeci, tot acolo.

Acuma n'are o față drăgălășe, dar îi văd prelungile-i priviri gânditoare oprindu-se asupra tovarășilor și a lucrurilor.

Alături de el, băiatul care învârtește titirezul nici măcar n'are chip. Față cârnă, care nu spune nimic: și nu oprește ochii asupra nimărui, își iscodește tovarășii pieziș, când nu se uită la el. Se poate să existe un viitor în acei ochi? Și totuși este. Acuma e lenes, tont, zăpăcit. Pedepsit de profesor în clasă, și prea puțin îi pasă lui; batjocorit de colegi afară, și prea puțin îi pasă. Îi scot tot felul de porecle, și-i lasă în pace; îi atârnă coada și nu se sinchisește. Dar își învârtește titirezul ca un adevărat maestru, iar la întrecere îi lasă pe toți în urmă. Cu ce câștigă dela prinsoare cumpără pâine și salam, pe care-l mănâncă lacom, fără să dea nimănui vre-o fărâmă. Va mânca toată viața astfel, ca un bivoli. Tatăl său, bă-

AUREL BAEȘU : CHIP DE MOLDOVEANCA

A S U R Z I R E *)

can, neavând ceva mai bun de făcut cu el, îl va lua în prăvălie. Va trândăvi și acolo, apoi într-o bună zi se va însura căci trândăvind se uită fetele la el și va avea noroc și la joaca aceea. Il văd înstărit, chipes, ca din senin. S'a apucat de negustorie, a câștigat, e bogat. Cineva suferă în preajmă-i, dar el se îmbogățește tot mai mult. Ii moare nevasta frumoasă și se însoară cu alta milioară. Călătorește, dă porunci, este o autoritate în târgul său, de-a baba oarbă, de-a vâți-ascunselea, ori să se ia cu ele de mână și să sară în sus. Il voiu pierde din vedere; într-o bună zi voiu afla că face pe delegatul Siguranței Statului: cea dintâi cale ce i s'a deschis în față, n'a putut-o alege. Dar pe ea a pornit-o, ca în această piațuță, pe de margine. Și merge pe ea tăcut, drept, implacabil. Il laudă, il ridică în slăvi, il promovează. Va ajunge departe.

Dar celălalt care pare cel mai cuminte din toți, tăcut, timid, caraghios? Fără îndoială primul în clasă, la purtare. Dar la joacă e stângaci, și preferă să se joace cu fetele, de-a baba oarbă, de-a vâți-ascunselea, ori să se ia cu ele de mână și să sară în sus. Il voiu pierde din vedere; într-o bună zi voiu afla că face pe delegatul Siguranței Statului: cea dintâi cale ce i s'a deschis în față, n'a putut-o alege. Dar pe ea a pornit-o, ca în această piațuță, pe de margine. Și merge pe ea tăcut, drept, implacabil. Il laudă, il ridică în slăvi, il promovează. Va ajunge departe.

Iată-l și pe băiatul frumos, blond, trandafiriu, moale ca o fetiță. Drăgălaș, dintre toți. Va fi un tânăr nespus de frumos și nu va ști aceasta. Jandarm, pe urmă se va întoarce acasă să deschidă prăvălie cu economiile făcute și nimeni nu va băga de seamă că e încă frumos: se va însura cu o femeie săracă și inutilă: frumusețea lui, în prăvălie, se va scofalci în grăsimi.

Trece și zâmbeste, cu față deschisă și luminoasă. Și alături, alții! In cete, în cărduri. Băiatul lacom și răutăcios care se bagă bucuroș printre fetele ce se întorc dela câmp: il voiu regăsi seminarist, dar nu știu dacă se va popi vreodată. Celălalt care fuge după șopârle pe zid, la soare, și mâine va urmări altă pradă prin cotețe ori prin balurile mascate. Celălalt care face altare din pământ: va ajunge consilier comunal și agent electoral, dar nu se va opri acolo, va urca.

Nici unul din ei nu știe că eu sunt aici: se întorc adesea spre mine, imi trec pe-aproape, dar nu mă văd. Au privirea celui ce nu știe și nu pricepe: în ochii lor neștiutori zăresc semnul destinului.

Singurul unul stăruie să nu mă privească, părând c'ar voi să fugă de mine, și-mi întoarce spatetele cu încăpățănare. Poate că m'a zărit ori m'a simțit. De ce nu pot oare descoperi și în ochii acestui copil inconștientă-i taină?

Dacă i-aș pune o mână pe cap... Dacă l'aș atrage cu o mângâiere... Dacă l'aș striga cu un nume oarecare... Dar când dau să mă apropiu de el, se depărtează. Se bagă prin unghere, în umbră, caută tovarășia celor puțini, îi place să se joace cu cei mai mici. Și el e micuț.

Dar din felul cum stă și se mișcă, după arcuitura umerilor, după atitudinea capului — mi se pare că'l recunosc. Dacă ar trece prin fața unei oglinzi, mi-aș vedea desigur chipul meu de odinioară.

Trad. de ALEX. MARCU

...Fluizi fierbinți curg prin trupul plâpând, sbucnind din adâncimi nevăzute. Ard—și ca limbi de flăcări feline il ling durerile; ard—și ca ventuse, sorbitoare de sevă, se infing durerile; ard—și ca biciuri de fier înroșit, il fulgeră durerile. Acalmii, înăbușitoare ca aerul torid dinaintea furtunilor. Și iar încep festinul, bestiile lăuntrice, mai vorace, mai urlătoare. Se roteșc prin taințele inimii și isbesc ca în porți zăvorite. Șerpi se strecoară prin piept, il mușcă între coaste. Ghiare respirate il sgârie prin păuteceși par'că un pumn colțos urcă înspre gât: apasă, zdrobește, sufocă...

Zile și nopți, plâpândul trup se svârcolește între perine: sudorile agoniei il brobonează. Se chircește, se destinde — se răsucesc membrele, în cari vibrează nervii, ca niște coarde răcăite de arcușuri satanice. Vedeniile se învârtesc în ochii măriți, când incandescenti, când stinși. Teroarea morții fără saț, a negrei Necunoscută, il impietresc uneori: e cuprins de gerul neantului ce se devorează pe sine însuși. Ura sarcastică a materiei care vrea să se risipească în pulbere sterilă, îi rânjește prin chipuri înroșite de vâlvătăi gigantice. Alteori, fantomele sunt topite în nuanțe livide, în valuri putrede cari curg prin odaia întunecată de storuri.

Dar în plâpândul trup viața vrea să trăiască. Freneticele instincte de conservare, neistovitele rezerve ale forței creatoare, stăvilite anarhia deslănțuită. Ca sub prăbușiri de avalanșe, se frământă trupul; însă ca grăunțele de cleștar, ce rezistă oceanului furtunatic pentru că are în el o picătură din apa lui, așa e făptura însuflețită de o undă a vieții universale.

Și curg durerile prin sângele infectat, curg flăcările printre organe. Delirează Pătămirea umană... Delirează în rugi bolborosite, în vocale prelungi, frânțe de horcăeli. Adesea, cuvinte de dragoste amintesc momentul fatal al sărutului de frate:

— Ermil, taci... n'am vrut să te lovesc, taci, Ermil... ți-am dat căluțul... te-am sărutat ca să nu mai plângi...

Și bestiile lăuntrice mușcă și sgârie și rup, îmbătate de viața suptă, dar nescătată. Se îngrămădesc valurile fierbinți, spre cap; isbesc sub tâmpile ca furibunde ciocane, injectează ochii cu lacrimi sângerii — și apasă... și apasă în creierul fraged. Ca un arc se curbează trupul fremătător — și fierb în craniu blestemele morții. Apasă — apasă mai tare în urechile cari văjăie și tuuă ca prăvăliri de cascade... Un răcnet, ca o erupție supremă, un răcnet al vieții care nu vrea să fie nimicită — și timpanele plesnesc sub lovituri: par'că se revarsă prin ele prea-plinul valurilor fierbinți, se risipesc durerile, se distramă ororile morții prin urechile rânite...

Scăldat în sudori, plâpândul trup recade, discordat, printre albele perine răvășite.

rit prin cadre și etajere — și zace, languroasă, între brațe de fotolii. În aerul călduț, suflarea ei potolită vibrează de beția eternului și de feeria stelelor. Aci, în odaia suferinței omenesti, ea palpită cu armoniile ei, cu binecuvântările și miragiile ei. Timpul fără măsură, de afară, cadencează aci duios, în pendulă: — picură clipele vremelnice terestre, ca boabe cristaline într'un lac întunecat. Jar în palida aureolă a candelii atârnată într'un colț, pâlpaie flacăra ca o stelută ră-tăcită, — pâlpaie suav, ca suflatul în plâpândul copil care doarme...

Mama veghează lângă întâiul ei născut. Nebiruită, ea îl privește... Puțin aplecată spre el, cu mâinile împreunate, ca il învălue cu balsamul iubirii ce isvorăște din inima ei călită în dureri. Il învălue cu dușoșia ei, profundă ca noaptea din jur; cu adorarea ei de născătoare robită noii sale întrupări; cu sacrificiul tuturor tentațiilor și bogățiilor pământene. Il învălue cu voința ei de mântuire ca într-o magie năframă a invierii. Ii insuflă propria-i viață prin ochii ei extatici — și respirarea ei ferventă se amestecă cu suflarea timidă a copilului.

Mercu veghează mama... În liniștea nopții, ea aude pulsul copilului. Ascultă viața care se infiripează iarăși în răgazul somnului. Ascultă, în el, propriile ei pulsații — și ruga ei mută răsună totuși în încăperea umbră. Răsună ca o implorare ce-i totodată o slăvie a indulgenței cerești. Prelung, ca murmurul pădurilor sacre, ca ecourile într'un templu străvechiu, se revarsă ruga ei, prin ochii meziji, prin suspinul trudnic...

Mereu veghează mama... Chipul sleit al fiului o atrage cu fascinarea adorării. Incet, se apropie de el: să-i dea sărutul sfânt, să pecetluiască, pe obrajii palii, mântuirea... Se apleacă asupra lui. Dar prea-plinul iubirii picură, fierbinte, din ochi. Lacrima cade între buzele copilului. Un fior străbate trupul firav; un oftat ridică pieptul care se umple de vigoare — și lacrima e sorbită ca un leac suprem. Ochii băiatului se deschid, lent, privind par'că departe în taințele vieții sale noi. farăși se unesc pleoapele, închizând sub ele imaginea aplecată deasupra-i — chipul Providenței sale tămăduitoare, care se fixează etern, în spiritul său, ca o stea în infinit...

Și iar veghează Mama... Par'că și noaptea adormise în odaie, uitându-și sborul triumfal printre planete. O! Providența e aci, în Mama veghetoare. Divinitatea ei înitoare e în inima-i darnică. Divinitatea pământeană e în suflatul întrupat, care naște prin iubire și izbăvește prin iubire...

Tăcere . . . tăcere . . . tăcere.

Tăcerea ce zace'n pustiu... Tăcerea de floare ce crește... Tăcerea pădurii străvechi... Tăcerea de moarte infrântă...

Tăcere . . . tăcere . . . tăcere...

Și copilul privește tăcerea — și copilul respiră tăcerea, — și viața-i pulsează'n tăcere, — și trupu-i renaște'n tăcere — în refugiul umbrat al tăcerii...

Tăcere . . . tăcere . . . tăcere...

Nopatea pustietăților astrale și-a găsit adăpost în odaia bolnavului. Și-a strâns prin unghere aripile ostenite, s'a prins ca lilieci de faldurile perdelelor, s'a uibă.

*) Capitol dintr'un roman ce va apare.

ALFRED MOȘOIU

Bătrâna Sarahil vorbește cu Balkis

„REGINA SABA“

SARAHIL

Balkis... iubirea !

BALKIS

Iubirea ? Ce-i iubirea Sarahil ?

SARAHIL

O ! bunul meu copil !
Cât e de necuprinsă nemurirea,
Și nesfârșitul cât e de nesfârșit,
Cu mult mai nesfârșită e iubirea,
Cu mult mai necuprins e cel iubit...

BALKIS

Și cum se-arată el ? Cum vine ?

SARAHIL

„Străinul ce-a bătut în poartă,
Și l-ai primit cum se cuvine..
— Căci Dumnezeu îți spune să faci bine,

Cu cei loviți de soartă...—

„Străinul ți-a pătruns în suflet ca'ntr'o casă,
Și ți-a pătruns în vine..
Și tu îi dai să bea paharul inimei la masă,
Și inima în voia lui se lasă,
— Ca'n voia vântului o frunză moartă —
Străinul bea, dar inima-ți se'mbată..
Când vinele îi toarnă 'n cupă hidromel..
Iar tu rămâi un nume-abea, de fată,
Tot ce e viață-acum, e numai El..

BALKIS

O ! Sarahil ! Mă înspăimânți ! Sarahil !
Un nume ? Atât ? Un nume ?

SARAHIL

Neștiutorul meu copil,
Osana ! Osana !
E singura elipită de pe lume,
Ce e cu-adevărat ceva..

BALKIS

Cu-adevărat ? Nu-i altceva pe lume ? Spune !

SARAHIL

Slăvitul Dumnezeu dacă ți-ar da,
Tot ce-a creiat minunea din minune..
De nu ți-a dat iubirea 'ți zie,
El nu ți-a dat nimic, nimic, nimic..

Iubire sau atunci deșărtăciune..

ALFRED MOȘOIU

HORIA FURTUNA

PĂCALĂ

— Snoavă în patru acte în versuri —

Fragment din Actul IV

(Noapte, după chef, în curtea mănăstirei de caș. Toți s'au dus să bea în beci. Păcală a rămas singur în scenă).

PACALA

Dar unde-i Aghiuță? Rămase numai el.
Măi, Aghiuță, unde te-ai mai ascuns? Ei, unde
Ești Sarsailă, n'auzi? măi, diavole răspunde

AGHIUȚA (scoțând capul dintr'un capac)

Aici!

PACALA

Dar cine-i?

AGHIUȚA (eșind într'o rochie albă de borangic cu beteală
de argint)

Cucu! Tot eu.

PACALA

Ce glas ciudat!

Ia, uite! Pareă-i fata lui Verde-Impărat.

PACALA

Da, cu sunt: Aghiuță!

AGHIUȚA

Vai, Aghiuță, tu?

Ești fată?

AGHIUȚA

Fată.

PACALA

Nu ești băiat?

AGHIUȚA
Nu.

PACALA

De loo?

AGHIUȚA

Nu.

(amintindu-și)

Cireșii primăverii stăteau să mă primească
Mă întorceam voioasă la curtea 'mpărătească
Intr'un rădvan, eu, fata lui Verde-Impărat
Când m'ai văzut odată trecând..

PACALA (zâmbind)

Și n'am uitat

AGHIUȚA

Pea tânără pe semne și plină de noroc
De oameni și de lucruri râdeam bătându-mi joc.
Dar când om răs odată de-o babă vrăjitoare
Fui blestemată ca să colind rătăcitoare
In drac împelițată, — un Aghiuță — până
Am să găsesc miloasă o inimă, o mână, —
Și până'oi ști ce-i dorul și-oi învăța ce-i viața
(luând cu drag mâna lui Păcală)

Tu mi-ai ghicit, Păcală și sufletul și fața

Purtam în trupul meu vremelnic

Acelaș suflet ne'ncetat

Un suflet blând ca o mireasmă

Un suflet limpede, curat

Ca laptele'nsputat și proaspăt,

Ca raza cea dintâi de soare,

Ca ghiocelul pe zăpadă,

Ca dragostea de fată mare

Și nimeni n'a știut vre'odată

Că Aghiuță e o fată.

Cu vorba mea șireată, caldă,

De câte ori m'am furișat

Și'n taină mare-am stat de vorbă

Cu fetele de măritat,

Cu copilițe și copile

Cu sânii cruzi cu-obrajii copți

Cu brațele ca două zile

Și ochi adânci ca două nopți

Și nimeni n'a știut vre'odată

Că Aghiuță e o fată

PACALA

Pe cât ești de micuță, pe-atât îmi ești de dragă
Fir alb de lăcrămioară, ești viața mea întregă.

AGHIUȚA

Cu dragostea ta blândă de vraje m'ai scăpat
Și iată-mă iar fata lui Verde-Impărat.

(privind cerul)

Se face ziua. Noaptea s'a risipit albastră,

Și soarele răsare pe fericirea noastră!

HORIA FURTUNA

MENTIUNII CRITICE

G. V. BACOVIA: Bucăși de noapte, poeme în proză, tip. „Lupta”, 1926.

Nu e nici o mirare că ne oprim, după atâta răstimp, astăzi abia, la cărțuța aceasta de numai patruzeci și opt de paginuțe și cu aspect, ceva-ceva mai răsărit decât un „Visul Maicii Domnului”, pitit, în panerul colportorului, de spaima „haiducilor” și acoperit de larna sentimentalelor „doruri și amoruri”. În anul comemorării fastuoase a colonelului Șerbănescu — acest Carol Scrob care s'a bucurat de mirul gravului Maiorescu și pentru care oficialitatea de astăzi, cum și era de așteptat a reținut discursuri și famfare — și'n anul inflațiunii ateneelor culturale, în șezătorile cărora publicul îndurător are prilejul să cunoască o întreagă generație spontanee de barzi de cartiere, nu e nici o mirare ca faconul acesta de aromă concentrată asvârlit în piața literară să fi reeditat parabola lui Baudelaire din „Căinele și flaconul”.

Insă primăvara, care se presimte în desmormirea aurită a târgului și pentru care Bacovia a vibrat în „Scânteii galbene” acei dureroși „Nervi de primăvară”:

Melancolla m'a prins pe stradă
Sunt amețit.
Oh! primăvara iar a venit...
Palid și mut —
Mii de femei au trecut,
Melancolla m'a prins pe stradă.

pedeoparte, iar pe de altă parte, ultimul buletin al Oficiului de educație estetică, în care Marele Haruspice al măruntaelor critice, vorbește cu clasică-i incomprehensiune de poezia lui Bacovia, ne-a readus în minte, ca mustrare modestă, cărțuța aceasta de poeme în proză „Bucăși de noapte”.

Poezia lui Bacovia, torturată de ghimpul tuturor ascezelor, era confesiunea impresionantă a unui suflet nedeslipit de placenta haosului originar. Un suflet înfiorându-se de toate ecourile atavice, speriat de lumina soarelui de astăzi și martirizat între năzuinți și temeri — poezia lui Bacovia oferă una din cele mai emoționante drame sufletești ale poetului modern. Așa a fost poezia din „Plumb”. Abia în „Scânteii galbene” — și ne amintim să fi atins coarda aceasta a poeziei lui Bacovia — poetul schițează un zâmbet de critică, acea discretă ironie, în care poet și provincie se contopesc în dunga aceluiaș rictus, de Pierrot fardat, de teamă să nu i se vadă sufletul. „Lunologul eminent” de care amintește în poemele sale Jules Laforgue își plimbă în „Scânteii galbene” chipul palid și ochii dilatați de cărbune. Dar mai ales în „Bucăși de noapte”. Poema în proză oferă de altminteri mai multe posibilități pentru reveria aceea de lunatic, pentru fantazia ireală și agreabilă, pentru senzaționalul literar, — vas de lut iluminat de smaltul înflorit cu măestrie de mâna unui olar de rasă. Între schița lirică, evocativă, pluşată ca însuși stilul său, — platou eliseean roind

de fantome descarnate, dar pământeste, — din „Oglinda fermecată” a lui Anghelescu și între apologul liric al lui Baudelaire, dublat de maximă ingenioasă (amintiți-vă de simbolul Benedictei, himeră imaculată și respirând numai idealitate, care prea era frumoasă ca să trăiască mult, pe care poetul însuși o înmormântează, închizând-o într-o raclă de lemn parfumat și incoruptibil ca lăzile de India și pe groapa căreia se înfiripează o altă Benedictă — umbră și desfigurare a celei dintâi, de care poetul se leapădă dar când, la împotrivirea ei, izbește

G. BACOVIA

furios cu piciorul, asemeni lupului prins în capcană, piciorul îi rămâne îngropat până la genunchi și poate pentru totdeauna, în groapa idealului...) — între aceste două balcoane, zic, poema în proză a lui Bacovia prinde o funie răsucită din fire de păiajen pe care un funambul de o excepțională abilitate, merge, ca'n vis, cu un pas și sigur și elegant, între două abise, deadcapta și deastânga. „Bucășile de noapte” ale lui Bacovia, prețioase ca document psihologic, pentru dezagregarea sufletească înrudită cu semi-trezvia, sunt și mai prețioase prin arta scrisului. Pe teme, în aparență facile: oboseală, un peisaj de lună, sentimental, o reverie într-un cafeu, câte mirajii realiste sau fantastice, pe care ironia lui Bacovia le ridică deasupra pământului. Pentru că am mai amintit și altădată, în sufletul de mucenic al poetului „Scânteilor galbene” este o prețioasă aptitudine pentru ironia de calitate. Notația lui de cea mai fină acuitate, adeseori, nu uită amănuntul ironic și tipic, ca pe o incluziune de aer iradiind în masa unui chihlibar.

Între de pildă rânduri dintr-o stare de veghe:

Și dimineata friguroasă, cu vânt... camera goală... pășind podelele sună, scriind penița plânge pe hârtie... poate s'a scris, ce vrenuri... ce sens... ce mouri întunecoși astupă fereastra... gardurile și lemnișia ude... nouri întunecoși, întunecă ochii... și vrea să plouă din nou... Ceasul s'a oprit, nu mai vrea să însemne timpul... un 25 de bani stă pe colțul mesei și gândul e închis... noulur întunecos stă la fereastră ca o noapte de ghiță.

Sau iată imaginea unui tablou de des-nădăjduită singurătate:

E noapte, când oamenii se culcă și se iubesc... când tot orașul cântă cu note de ploaie prin tuburi de tablă, când tot orașul plânge ca o veche pianolă... singur prin casă să fac versuri.

Dacă tot orașul plânge cu note de ploaie ca o veche pianolă... ce este gândul în sine... mâine ne vom duce după pâinea cea blondă, cea brună... înainte...

Și pentru că nu putem cita în întregime acea admirabilă bucată „In cafeu”, poem al boemei sufletești, în primul rând, să spicuiem câteva rânduri de un agreabil caricatural:

Ele înțelegând că ești de ori unde, răd ele-gant în ziua de vară, dar tot voiesc să te plim-be pe aleele pe unde e mai multă fantazie.

În pavilionul-bufet, cineva servește înghețată și bere, și dacă vrei, nu te încălești în aibum. fiindcă ele știu că te cheamă „oricum”. Berea era bună, ziua melancolică...

Luna după câteva minute, s'a lăsat în plopi, oamenii umblă cu lumânări în noapte, și pot să plâng, încet, tare, în noaptea asta nu se aude nimic... plâng fiindcă valsul din amuz acesta e trist ca și cele vechi și fiindcă totți sunt inteli-genți în acest local de consum.

Rânduri de amară ironic, în care ne-am îngăduit să subliniem cecece ni s'a părut ca o picătură de fier concentrată într'un vas cu lacrimi și care ne duc la ironia din „Cubul negru”, aproape o satiră fantastică și coborând parcă din paradisurile artificiale ale lui Baudelaire. De altfel prezența acelei Mater Tenebrarum de care amintesc paradisurile artificiale se și simte în toate paginile acestui singuratic pentru care tăcerea, luna, visul, fantasticul, irealul, noaptea într'un cuvânt, sunt o consolare, un ideal de artă, pe care-l alintă în cuvinte din cele mai duioase:

Sodeam și noaptea trecea; în afte odăi se auziau bețivi; lampa ne înegrea porii, nu mai eram eu, nu mai era ea, și-am uitat aurora, și noaptea și apele mari ne plouau în târgul cu găle și podețe, și noaptea, noaptea ne ducea în noapte.

Insă deoarece surugii critice oficiale ne-ar putea obiecta că în orice autor găsești o imagină-două, un țipăt sufletec, profund poate dar nesemnificativ, voiu cita pentru regalul cititorilor noștri, în întregime, două poeme din această cărțuție, de așa de răstrânse dimensiuni, de așa de potențată artă.

Iată delicata poemă „Când cad frunzele”, cu atmosferă de melancolie glacială ca în grădinile triste, cumini, împietrite ale lui Seurat. Grădini cum se cade prin cari s'a abătut însă un mic vârtej ireverențios:

Copacii subțiri și rari, cu ramuri subțiri, cu puține frunze miți, galbene, erau, acolo, solitari, pe o zi calmă spre toamnă.

Pe cărările goale, ea spunea că-i plac parfumurile și pudra. Și, chiar, profumul ei pudrat apărea senin, iar bluza ușoară avea parfum suav.

Ah, împuşcă-mă în sânul stâng, spunea amanta și, după ce și el se împuşcă la fel, ră-măsese uitată în poiana din lunca orașului; poate într'un peisaj ca acesta a fost drama pe care am citit-o într'un ziar; câtă iubire și pasiune, câtă gingașă simțire față de mediul prozai!

— Da, răspunsei, e interesant.

Niște pescari, pe noapte au dat de el și au anunțat autoritățile... e aproape un roman.

Continuă să spună acestea, privind-și într-o oglindă buzele roșii și ochii mari.

Este vreo doamnă distinsă, îmi spuneam, care a venit să-și uite plăciseala, în acest parc cu cărările pustii.

Printre arbori, departe, o trăsură mergea la pas.

Puteam concepe, încă, ceva dimprejurul care părea acum strămt, acum larg, nimeni, zâmbetul ei și tăcere.

De mult, muzica a încetat să mai cânte pe aici, cum și întâlniri de iubire despre care vorbira această femeie.

O, mândrul vals... poate superb... și noaptea rece, când trompetele plâneau în parc... Să merg cu tine, astfel!

O, sărmană, prostituată... se face noapte, în sus și în jos, pe cărările goale, ne-am plimbat destul, romanele au sfârșitul lor.

Ea tresări de frig. Își puse degetele la gură ca pentru o salutare duioasă, și plecă.

Printre arbori, departe, trăsura o ducea spre oraș, lăsându-mă singur, cu gândul dacă trebuie să o mai întâlnesc.

Sau iată „Moina”, cu începutul acela de epistolă horatiană, cu povestea ciudată a celui cuplu pripășit întâmplător și care dispăre: „...ea timidă și nehotărâtă, el încântat ca de-o afacere minunată — model de ironie reținută mascată, cu atât mai prețioasă cu cât e realizată cu mijloace simple și care te răscumpără de infatuțitatea atâtor concepții despre viață:

Cum stam în ziua aceea acasă, plictisit de un tânăr vizitator, care îmi reproșa că nu știu să cunosc oamenii, respectându-i prea mult și nici mijloacele atât de comune pentru a deveni bogat și cum nu puteam să-l concediez pe o zi noroioasă cu o ninsoare udă ce colora orașul într-un negru și alb murdărit, mă gândeam fără a-l asculta și nu știam cum să-l rog să prepare două cealuri, într'un ibric de pe fereastră. Năvitatea mea, în cercul vieții, devenise cunoscută până și de copii. Admiraiți măgulitoare și aspre observațiuni, se amestecau într'o logică dezordonată. Mai auziam așa ceva, și cunoșteam destul învinși superiori mie, sperând, totuși, cime știe pe unde...

Reușii, peste câțiva timp, să-l rog să prepare ceaiul, eu, fiind ocupat cu terminarea unui manuscris întrerupt, pentru a-l prezenta unei reviste.

Convalescent de câțiva timp, uitam tânărul care vorbea, să în fierberea ceaiului, priviam pe fereastră, cu condeiul oprit, această zi udă și plângătoare în nesfârșit. O tânără fată apără la geam, căreia tânărul se grăbi să-i deschidă ușa foarte emoționat, rugându-o să intre pentru a nu sta în ploaie mai mult. Cu o palpitantă înecătoare ea întreba de o stradă care îmi era necunoscută și despre care tânărul spunea că e departe și într'o direcție cu totul alta decât aceasta. Luându-i prin surprindere o salutare. Urmă o ușoară luptă lângă ușă și înaintea de a interveni, fu convinsă de a rămânea puțin, de oarece ninsoarea udă cădea și mai grăbit.

Sunt împrejurări cu respirații speciale, când nu poți spune nimic, iar privirile clipesc cu subînțelesuri, de a conveni ca permise situațiuni ce nu-ți plac. Aplicat pe manuscris în aceiaș preocupare de a scrie, auziam în spatele meu sărutările lor repetate, ca și când aș fi fost deprins cu astfel de cuceriri, ale unui tânăr cunosător al vieții, și care știa ce face. Luaram câte și trei cealuri, într'un roiu de minciuni de care zâbeam, așteptând cu înserarea care cădea, să rămân singur, pentru a termina acest manuscris care începea să mă obosească.

Au plecat pe noapte. Ea timidă și nehotărâtă, el încântat ca de o afacere minunată...

Dar, după plecarea lor, orice concentrare de cugetare îmi dispărură, ascultând ploaia-ninsoare de afară, și viața mi-apărură din nou, atât de ușuratecă, că în zadar mai căutam singurătatea pentru a o descrie prin prisma dureroasă a celor învinși.

Și acum dacă ar fi să adăogăm un cuvânt de încheiere acestor minunate fragmente dintr'o artă a prozei, pe care atâ-

Cărți și oameni

ALBERT THIBAUDET: LA POESIE DE STEPHANE MALLARMÉ, EDIȚIE NOUA, EDIT. „NOUVELLE REVUE FRANÇAISE”, PARIS.

Mulți dintre acei cari îl pomenesc pe Mallarmé fără să-l fi citit, sau l-au citit fără să-l poată înțelege, vor găsi în impozantul studiu literar al lui Albert Thibaudet toate elementele necesare pentru a cunoaște semnificația poetică a autorului „Hérodiade”. Toate elementele critice și poetice — afară de cele anecdotice. Thibaudet a avut grija să ne-o spună. Pascal ar fi „insinuat” că e plăcut surprins atunci când, crezând să găsească un autor, dă de un om. Critica anecdotică e însă o concesie făcută cititorilor mediocri; ea strică gustul și acoperă gloria cu palavre. Mallarmé a luat măsură ca să-și păzească numele de mucigaiul postum. La mormântul lui Verlaine el a spus: „Mormântului îi place tăcerea”.

Mallarmé are totuși biografie, atât de simplă, încât ar desamăgi pe curioși și pe jurnaliștii literari. Un tip din vechea familie burgheză a funcționarilor parisiensi. Profesor de engleză; viață de familie, a cărei liniște o iubea — pentru că să aibă un refugiu pentru visele sale. Lucra „într'o singură stare morală, necăutând decât esențialul și decisivul”. Câțiva ani de pensie. Apoi „moartea îl surprinse cu o mare sarcină: aceeași surpriză și aceeaș sarcină ar fi fost chiar dacă muria mult mai târziu. Moartea l-a surprins cu un vis mare: atitudine firească și necesară, în minutele supreme, la acel care n'a trăit decât pentru vis”.

Thibaudet, în fruntea ediției definitive, constată că numele și influența lui Mallarmé au ajuns azi la o mare strălucire. În urmă cu vreo cincisprezece ani, Verlaine și poezii simbolisti păreau că întunecă gloria lui Mallarmé. Dacă autorul „Faunului” a devenit iarăși „un maestru, pentru unii un model; dacă opera lui pare o introducere la literatura mai nouă, și dacă s'au reluat cercetările din punctul unde l-a oprit moartea — aceasta e o indicație că însăși scriitorii au recunoscut ca bună calea pe care a pornit Mallarmé. Criticul poate lumina pe cititor — dar nu poate îndruma pe

autori. Thibaudet are însă un merit deosebit în lămurirea operei lui „Mallarmé”; el respinge acest merit, dar cele 468 de pagini pline de idei, de nuanțe, de analize și de analogii rămân ca o mărturie a marelui sale inteligențe critice și a profunde sale pătrunderi în spiritul unei epoci literare.

Urmând calea mijlocie, Thibaudet n'a dat nici o interpretare liberă, nici o analiză servilă a operei lui Mallarmé. Opera lui nu poate fi înțeleasă dela sine și dela început.

Cine e pus pe neașteptate în fața „Prozei pentru Esscintes”, n'ar vedea decât o incoherentă înșirare de rime. „Dar, odată deprins cu logica lui Mallarmé, fiind în stare să interpreteze o operă prin alta, cititorul va descoperi, dacă nu existența, cel puțin puțința unei anumite muzici neașteptate”.

Mallarmé riscă să fie covârșit de note și comentarii, ca și Dante, ca și clasicii. Thibaudet s'a ferit de pedantism și știința lui critică e reconfortantă și îndrumătoare. L-a studiat pe Mallarmé din două puncte de vedere. Întâi, înconjurându-l cu linii plutitoare, l-a adus în lumină pe poet cu sensibilitatea, gândirea și credința lui, cu elementele naturale ale personalității sale. Apoi, a analizat formele poeziei sale, a descompus „momentele și mișcarea scrisului, așa cum l-a realizat Mallarmé, așa cum l-a visat”. Analize îmbelșugate, urmate de o sinteză armonioasă „a vieții de artă integrală”. Viața lui Mallarmé se confundă cu limitele poeziei sale. Thibaudet a înțeles că, vorbind despre un poet „să-l înfățișeze ca un poem construit de o inteligență poetică”. E o finală lecție de discreție pentru acei cari se grăbesc să scormonească în lada cu gunoaie a „intimităților literare”. Cercetând opera lui Mallarmé, criticul a evocat o perioadă din cele mai interesante a literaturii franceze: cea a simbolismului, care a stărnit atâtea lupte și a dat prilej să se afirme atâtea personalități în jurul unei simple probleme de artă. Chiar simpla atitudine în fața artei (ca cea a lui Mallarmé) a creat o școală rodnică: aceasta se vede din mărturiile lui C. Maclair, André Gide, A. Mocket, Remy de Gourmont și mulți alții, cari au consacrat lui Mallarmé pagini de ucenici larg-înțelegători și pe cari Thibaudet le folosește cu mult tact în capitolul unde arată influența personală a poetului și situează opera lui în cadrul literaturii franceze.

P. A.

ția sânguitori ai scrisului românesc o cultivă și dintre cari d. Bacovia este printre primii, am spune:

Procurăți-vă, o voi toți îndrăgostiți de artă acest breviar de ironie și sentimentalitate care se chiamă „Bucăți de noapte” și când veți număra cei 15 lei, librarului, gândiți-vă că sufletul Mântuitorului a fost vândut pe de două ori atâția arginți și — astupându-vă urechile de către zarva falangelor subvenționate să întreție cultul obtuzului — bucurați-vă că duceți cu voi un suflet.

Așezați-o, așa umilă la înfățișare cum este, între cărțile de lux ale bibliotecii voastre, ca să vă îmbalsameze vouă raturile, la fel cu picătura de aromă, concentrată din degetarul de onyx al taver-nierului Syrax.

PERPESSICIUS

ARDEALUL ȘI PROBLEMELE CULTURALE

O epocă de decădere culturală

„Sunt foarte puțini aceia în presa română din Ungaria și Ardeal, cari să-și facă o specialitate din urmărirea momentelor culturale, să cerceteze diverse fenomene pe tărâmurile vieții intelectuale și să le facă potrivite comentarii. De ani încoace se poate observa, că probleme de natura aceasta rămân cam în umbră, sau se tratează în chip cu totul superficial. Mișcarea politică și greutățile economice se pare că absorb atenția tuturor și nu mai lasă răgaz pentru preocupările de ordin mai puțin brutal.

„Și nu e bine să se întâmple astfel. Ca număr, românii ardeleni constituie o forță, ca însușiri sufletești ei se pot mândri cu multe; de virtuți au dat pururea probe, — așa că românii de aiurea și în special cei din Regat sunt în dreptul lor să aștepte, ca la cultura noastră generală ardelenii să contribuie în mai mare măsură de cum se întâmplă în realitate. Căci, orice s'ar zice, pe vremuri coeficientul cultural era mai mare în Ardeal, personalitățile mai multe, încât Asachi având trebuință de profesori pentru școlile din Iași a găsit un mare număr de oameni cu carte prin centrele ardelenesti.

„Facem, firește, excepție cu literatura. Talentele ardelenesti au dat și continuă a da, un bun sprijin vieții literare generale. Dar atât. Ardealul românesc nu mai produce oameni de știință“.

Cu cuvintele acestea caracteriza Ilaric Chendi într'un foileton publicat în „Tribuna“ (20. III. 1910), situația din Ardeal sub raport cultural. Această pesimistă dar justificată părere și-o formase Chendi cu prilejul unei alegeri ce trebuia să se facă la Academia Română pentru un membru reprezentant al Ardealului la secția istorică. Autorul foiletonului nu vedea nici un savant ardelean demn pentru această cinste. Istoricului Ioan Sârbu îi recunoștea meritele științifice, dar îl găsea prea antisocial pentru a putea intra în rândul elitei savanților români, iar părintele Ioan Lupășiu era încă prea tânăr.

Desigur că nu greșim dacă afirmăm că părerea aceasta nu era numai a lui Chendi, ci exprima și credința cercurilor academice cu privire la Ardealul cultural și științific. În special aceste cercuri au trebuit să fie foarte dureros atinse de această tristă constatare, fiindcă Academia Română urmărea prin alegerea membrilor dintre românii de peste hotare mai mult un scop național-politic decât propriu zis de știință. Ca să se ajungă acest scop alegerea trebuia să cadă asupra unei personalități cu suprafață publică nu numai cu reputația savantului de birou.

Din punctul de vedere al Academiei Române și deci și din acela al culturii în general, situația devenise și mai grea în urma trădării lui Vasile Mangra, care fusese ridicat la cinstea de membru al acestei înalte instituții pentru calitățile sale de istoriograf. Poporul român, din Ardeal ca și din Regat, se putea întreba cu tot dreptul ce se va mai alege cu timpul de „inteligenta“ ardeleană, dacă un bun cunoscător al istoriei neamului se abate dela legile implacabile ale dezvoltării firești a fiecărui popor? Întrebarea aceasta era cu atât mai justificată cu cât un alt mare fiu al Ardealului, Ioan Slavici, făcea cauză comună cu trădătorul. Pe acele vremuri Slavici colabora

la ziarele partidului național român și cu toate acestea sprijinise, mai întâiu în taină, iar după aceea pe față, acțiunea lui Mangra.

Numele lui Ioan Slavici era legat de cea mai frumoasă acțiune publică în Ardeal și ardelenii vedeau în el tot pe vechiul „tribunist“. Mare le fu deci decepția când îl văzură și pe el trecut de partea vânzătorului de neam. Justificarea lui Slavici, apărută în „Telegraful Român“, care în acele vremuri era cam deochiat din punct de vedere al politicii naționale, nu putea ameliora cu nimic situația. E evident, că un Slavici nu putea vorbi, cercând să se justifice, poporului român din Ardeal în modul următor, fără să provoace resentimente și revoltă împotriva sa:

„Publicist cu un trecut binecunoscut în Ungaria, scrie d. Slavici, dar azi cetățean al statului român, care întreține cele mai bune relațiuni cu monarhia Austro-Ungară, eu nu puteam să nu aprob pe un amic, care-și pusese candidatura ca sprijinitor al guvernului țării sale. Recunoșteam că a adus o mare jertfă puindu-și candidatura, dar trebuie să admit, că atât ca vechiu „Tribunist“ și ca om cu legături întinse și în România, cât și ca purtător de grijă al unei dieceze bătute la toate vânturile, în împrejurările date era dator să aducă jertfa aceasta ca act de deferență față cu monarhul său. (Mangra era atunci vicar al diecezei Oradea-Mare. Nota autorului).

Iar mai departe:

„Acuma, când în Ungaria s'a constituit un guvern care nu e impus de vreunul

din partidele combătute de noi, ci rănduit din voința împăratului, părintelui Mangra în pozițiunea în care se afla și cu trecutul pe care-l avea, nu-i rămânea decât să dea guvernului sprijinire necondiționată“.

Mărturisirea aceasta de credință trebuia să producă adâncă amărăciune în sufletul ardelenilor și o primejdioasă fudoială trebuia să-i cuprindă în fața acestor desertiuni dela datorie. Tot în vremea aceea guvernul ungar numise pe un alt trădător de neam, pe Iosif Șieghescu, ca profesor de limba și literatura română la universitatea din Budapesta. În Banat stăpânea ca un satrap dotputernic Constantin Burdea, care era omul guvernului maghiar.

Burdea era un om fără cultură, dar isteț, și reușise să corupă mai mulți intelectuali români din Banat, pe cari îi plasă în diferite ministere din Budapesta. Sistemul și tendința erau evidente: Satisfacerea câtorva ambițiuni personale ca prin plasarea câtorva indivizi în situații la ministere chestiunile românești să fie tratate și rezolvate cu „competință“. Ce însemna și mai cu seamă ce-ar fi însemnat cu timpul, dacă nu intervenea războiul mondial, această „competință“, e ușor de înțeles după ravagiile de ordin moral ce le-au făcut „reprezentanții românilor“ din ministerele dela Budapesta. Admi-nistrațiile locale începură a face, desigur, din ordin mai înalt, fel de fel de mizerii românilor; cari erau forțați astfel să se ducă la Budapesta unde se „aranjau“ apoi chestiunile. În felul acesta guvernării maghiari voiau să facă pe români să simtă că „domnii dela Budapesta sunt mai buni decât cei de-acasă. Metodele de corupție erau bine alese și rezultatele deveneau tot mai „plauzibile“.

AUREL BAEȘU : CHIP DE MOLDOVAN

PE MARGINEA UNEI EXPOZIȚII

Ocupându-se deunăzi de expoziția pictorului Alexandru Marino Moscu, o parte din critica bucureșteană confunda — analizând opera tânărului artist — atitudinea de „academic” cu aceea de „realist”.

Realistul Moscu, rămase astfel — spre surprinderea unora și satisfacția altora — etichetat „academic”.

În ultimul deceniu confuzia aceasta a fost regulă în câmpul criticii „moderniste” din Apus.

Și era impusă de un cuvânt de ordine.

Ordinul de a compromite **ORICE MANIFESTARE DE ARTA** care nu intra în vederile și calculele dadaisto-futuriste — cu epitetul, distrugător, de „academic”.

Ordinul acesta mai durează și astăzi.

De unde pornește el?

Ce urmărește el?

Nimeni n'ar putea s'o spună hotărît.

Totuși, o carte apărută de curând în Franța, și intitulată: **LA PEINTURE RELIGION NOUVELLE**, scrisă — (nu vă mirați!) — de un evreu, anume **ADOLPH BASLER**, reputat critic de artă iar, în ultimul timp — (și cartea explică pentru ce) — negustor de tablouri — încearcă să divulge originea acestui straniu comandament și să-i explice complicatele și catastrofalele urmări pentru arta franceză.

Nu noi vom fi aceia cari să ne bizuim pe cine știe ce resentiment intim, de familie, care a zăcut la fecundarea unei cărți ce a stârnit universală consternare — ca să tragem concluzii, să ne făurim un crez nou și să ne cimentăm o atitudine critică, de circumstanță.

Mai ales nu suntem de loc dispuși — nici sufletește, nici intelectualcește — să luăm poze pripite împotriva unei rase în comorile spirituale ale căreia avem multe și nestrămutate temelii să credem încă.

Cu nădejdea că vom avea când-va răgazul să insistăm asupra acestei cărți de epocală importanță — (dacă, mai ales, ni se va ivi prilejul) — să ne oprim deocamdată la tema, aflată în confuziune, încercând s'o lămurim cetitorilor noștri.

Pictura — ca orice artă — este în primul rând o meserie.

Legile mari ale acestui meșteșug, ca și practicile lui mărunțele sunt hotărâte, de felul materialului pe care îl utilizează și care e neschimbat: culoarea.

Culoarea în sine, așa cum ea ne sosește în ambalajul fabricantului, nu înseamnă nimic.

È un material mort.

Pictorul îl învie, îl face să grăiască înfîmte game sufletești — așa precum violonistul transformă în unde expresiv-armonice mațele de capră, întinse pe scăunașul unei cutii rezonante.

Dar până să ajungă aici — adică la arta de a vrăji materialul mort, imprimându-i virtutea elocvenții cromatice — pictorul are nevoie de studii lungi și istovitoare de observații stricte și de o exaltată pasiune pentru natura vie.

Examenul atent al naturii vie e cea mai sigură ucenicie a unui pictor în devenire — și a fost singura disciplină impusă elevului în toate școlile roditoare, ale tuturor timpurilor, cu excepția celor academice.

Academismul — etapă parazită — este tocmai renunțarea la natură; adică la observația directă a vieții.

El a interpus, tiranic, între viziunea ucenicului și viața inconjurătoare, spectrul statuar al antichității.

Și fiindcă antichitatea n'a cultivat cu preferință, decât nudul — orice altă problemă — cum de pildă „genul” ori peisagiul — erau alungate din activitatea ori cărui atelier academic, cu ridică și pedantă gravitate.

O. BRIESE: STUDIU

Portretul contemporan trebuia să reflecte, în atitudine, în drapare, în expresiune — olimpica aparență greco-romană.

Natura, sub aspectele ei neconținutului, era fără cruțare desprețuită.

Singura cercetare, singura adâncire, singura pasiune care ți era îngăduită — erau mulajele inerte, de ghips monochrom, după piesele, aproximativ autentificate, ale Eladei și ale peninsulei italiice.

De aici ignoranță desăvârșită în câmpul expresiunii contemporane și lamentabilă abandonare a problemelor de lumină și de culoare.

Tot ce arta bizantină cucerise în noblețea decorativă și stil; tot aportul Evului Mediu în formularea unei expresiuni de un omenesc cutremurător; tot ce Renașterea izbutise în înfrățirea armonică dintre linie și culoare — totul se prăbușea, se călca în picioare și se batjocorea sub nățanga atitudinilor doctă a academicului.

A fost, înadevăr, cea mai rușinoasă și cea mai răufăcătoare dintre toate epocile de artă din câte le-a înregistrat, succesiv, civilizația omenească, dela Chaldeenii până în zilele noastre.

Așa dar „academic” înscamnă cu desăvârșire altceva decât scrutător atent al vieții — indiferent dacă viața, **VIAȚA CONTEMPORANĂ**, e scrutată pentru interesul ei liniar, coloristic ori expresiv-literar.

Așa dar, un pictor tânăr, care, în studiile lui neprefăcute, atente, migăloase, pasionate își dovedește tocmai dorința de cunoaștere intimă a vieții în mijlocul căreia trăiește — nu poate merita, sub nici un motiv, epitetul injurios de „academic”.

El poate sluji, cel mult, ca armă te-loaială în cetăția unui **POMPIERISM MODERN**.

Căci vai!.. există un pompierism modern — mult mai intolerant, decât ori care altul, din trecut.

N. N. TONITZA

Credința strămoșească începea astfel să se clatine. Și cei mai slabi de înger erau „intelligenții”. Iată cum vedeau cei dela „Tribuna” situația de-atunci și primejdia ce amenința foarte serios cauza românismului în Ardeal:

„Cu cultura câtă o avem, noi suntem acum într-o stare de tranziție, și an de an se sporește clasa de mijloc și, sporindu-se, cresc pretențiunile celor ridicăți. O mulțime de oameni culti și semi-cult, pentru cari instituțiile noastre naționale sunt prea puține și capitalurile noastre românești prea disparente pentru ca să le asigure existența dorită, mișună acum în toate centrele românești. Printre dânzii e un amestec de caractere și de deprinderi, e o goană explicabilă după rosturile vieții, dar nu este nici un fir de conducere ideală mai de seamă și nu e nici o tendință spre armonizarea forțelor în serviciul cauzelor mari.

„Sau gândit conducătorii noștri că mulțimea asta de oameni cu carte suferă și ea de mai multe neajunsuri periculoase? Mai întâi ea petrece într-o reală exploatare a momentului și a zilei și nu are legături intime cu problemele no-

stre de cultură. În rândul al doilea s'a dovedit, că tocmai printre elementele cu carte se găsește un material politic mai suspect și mai puțin disciplinat, din punctul de vedere al hărniciei și al jertfei de sine”.

Acelaș lucru îl constata și regretatul A. Popovici, dar nu numai pentru Ardeal ci și pentru Bucovina. Constatarea aceasta care făcea să apară pe orizont marea primejdie ce amenința neamul românesc îl întărea și mai mult în convingerea că singura noastră mântuire constă în unirea tuturor românilor. Atunci el nu putea vedea altă posibilitate a acestei uniri decât sub forma unui „Gross-Oesterreich”. Dacă concepția lui a fost greșită ca formă, ca fond ea a fost bine văzută și exact judecată.

Astfel era situația generală a cauzei românești în Ardeal. Și cu toate acestea atât cei ce au înțeles-o cât și cei ce n'au înțeles-o n'au găsit altceva mai bun de făcut decât să provoace și să tolereze certurile degradatoare și demoralizatoare, despre care am vorbit în articolul precedent.

ION BAILA

Lui Nordier îi plăceau foarte mult marionetele dela Champs-Élysées și într-o zi, intră în vorbă cu patronul:

„Trebue să fie greu de imitat vocea lui Polichinelle“.

„Nu prea greu, domnule“, răspuse acesta, arătând lui Nordier un mic instrument. „Trebue numai obicinuința de a vorbi, ținând în gură instrumentul acesta și dacă vrei, poți încerca și d-ta“.

Foarte încântat Nordier luă în gură aparatul și se silea să vorbească.

„Dar nu se poate întâmpla să-l înghiți?“

„O, domnule, asta n'are importanță, căci acesta pe care dv. îl țineți în gură, eu l-am înghițit de 5-6 ori“.

Autorul dramatic Ferdinand Dugué era totdeauna foarte distrat. Murind colaboratorul său Anicet Bourgeois, fu întrebat de un amic:

„Vii mâine la înmormântare?“

Dugué, care se gândea la altceva răspuse:

„Mâine nu pot; dar poimâine cu siguranță“.

Balzac se ducea adesea la prințesa de Bragation, al cărui salon era celebru la începutul domniei lui Ludovic Filip.

Intr-o seară se vorbea aci, despre subtilitatea inimei feminine.

„Ah, domnule, ce bine cunoașteți femeile“, zise o doamnă așezată alături de Balzac.

„Atât de bine, răspuse acesta, în cât mi-e deajuns a le privi pentru a cunoaște toată viața lor, din momentul când s'au născut. Dacă vreiți, v'o spun și pe a dv., doamnă“.

„Dar vă rog, vorbiți mai încet“, spuse doamna înroșindu-se.

În 1872, în timpul repetiției lui Ruy-Blas, la Odeon, Victor Hugo văzu pe Sarah Bernhardt așezându-se, în mod cam indecent, pe o masă, în timp ce Lafontaine spunea o tiradă, Victor Hugo îi trimise atunci acest bilet mângălit cu creionul: „A Spaniei regină e mândră și frumoasă, și n'ar putea sta astfel trântită pe o masă“.

Un domn îndrăgostit nebunește de Augustina Brohn, veni și se aruncă la picioarele sale:

„Te implor, fă-ți milă de mine cu puțin dragoste!“

„Imposibil, dragă domnule“, răspuse Augustina Brohn, eu, am săracii mei“.

Un autor contestă bătrânului Samson, dreptul de a vota contra tragediei lui, la comitetul teatrului francez.

„Nici măcar nu cunoști piesa, căci ai dormit tot timpul. Te-am văzut chiar eu“.

„Dar, domnule“, răspuse Samson, „și somnul este o opinie“.

La o serbare dela palatul imperial din Saint-Petersbourg, țarul Nicolae I, căruia îi plăcea mai bine muzica militară, vorbea cu glas tare, în timp ce Liszt răspunde:

„Când vorbește împăratul, toți trebue să tacă“.

ZOE LECCA

Cronica muzicală

RECITALUL „BEETHOVEN“ DAT DE PIANISTUL ERNST RIEMANN. SIMFONICUL DE DUMINICA TRECUTA; DIRIJOR ALFRED ALESSANDRESCU, SOLIST ERNST RIEMANN

În cadrul festivităților beethoveniene organizate de „Fundatia Principele Carol“, a avut loc și concertul dat Sâmbătă seara de pianistul Ernst Riemann, profesor la Academia de muzică din München. Puncte centrale către care radiază întreg programul întocmit de Riemann, sunt cele trei sonate, op. 27 II (do diez minor), op. 81 a (mi bemol major) și op. 111 (do minor). Alese, după cum se vede, ținându-se în seamă străvechea periodizare a operei lui Beethoven, după Wilhelm v. Lenz în lucrarea sa „Beethoven et ses trois styles“. Altfel au fost însă orânduie în economia programului lui Riemann, aceste trei sonate. Și anume: 1) Ultima sonată a maestrului, „sonate-testament“, — cum o numește același Lenz, — apoi „Mondscheinsonate“ sau „Laubensonate“, și în fine sonata 32 „Das Lebwohl (Les Adieux), Die Abwesenheit (L'Absence) și Das Wiedersehen (Le Retour). Intre ele Riemann a presărat Bagatele, un Rondo și marea Fantazie în si major, op. 77, dând programului o cuviincioasă fizionomie. Ceeace pedagogul săvârșește adeseori cu bune motive de teme, nu scutește de dificultăți pe artist. Chiar fără greș alcătuit, un program „Beethoven“ nu salvează capacitatea de interpret a lui Ernst Riemann. Și cu atât mai puțin tehnica sa. În execuțiunile realizate de Riemann este greu, ce-i drept, să lămurim o concepție proprie asupra lui Beethoven. Nu distingem nici acel de apoteoză, — „Zeul Beethoven“, „Apollo“, „Martirul“ —, nici cel al vremii în care legenda îl consacră „Titanul“ sau „Eroul“. Nu bănuim în interpretările lui Riemann, nici conștiința unei problematice din ce în ce mai apăsătoare și mai penetrantă în vremea expresionismului contemporan: Beethoven conceput ca muzician pur, sau ca poet, — problematică pe care au asvârlit-o în discuțiunile presei noastre — foarte vag, de altfel — interpretările simfoniilor datorite lui Hermann Scherchen. Să nu ne mai amărăm, deci, enumerând aci lipsurile lui Riemann.

A doua zi, Duminică, Ernst Riemann a fost solistul ultimului concert al festivităților pentru centenarul morții lui Beethoven. Fusese hotărât, ca tot Scherchen să dirijeze și acest concert. Pentru care motive nu știm, în locul lui Scherchen a fost atribuită sarcina de a dirija acest din urmă concert muzicianului nostru Alfred Alessandrescu. Abia în acest fel a putut fi îngăduită și contribuția unui român la solemnitățile centenarului. Să reținem însă: fără ca sotelele impresariatului să fie compromise. Altfel, fără Scherchen și Riemann, nu este sigur dacă artiștii români, fără emfază și fără aureola „senzaționalului“, „radicalului“ și „histeriei“, ar fi putut isbuti să țină la înălțime calculele Mamonei. În tot cazul, abia acum când se isprăvesc, avem impresia că se întronează liniștea sufletească și ținuta solemnă de serbătoare ce datorim unor festivități beethoveniene. Maestrul Enescu a intervenit cu o delicateță absolut străină oamenilor noștri, în lămurirea lucrurilor. Iar concertul său ultim ce va avea loc în preajma prăznirii morții lui Beethoven, cuprinde mult mai mult, de cât un program și un concert. Două lu-

crări ale lui Beethoven, după care urmează una de Enescu, — „cu caracter românesc“, — este de sigur, un program interesant pentru oriunde și în orice vreme. Pentru noi și pentru actualele împrejurări programul este de interpretat ca un protest, ca un învățământ și ca un program, lată dar că sărbătorile centenarului intră în făgașul lor natural! Asociațiunile de muzică de cameră, conservatoarele de muzică, școlile secundare lucrează nepregetat la pregătirea solemnităților. Ceeace pare și mai interesant, este, de sigur faptul că și Ateneele populare iau parte la sărbătorire. Alfred Alessandrescu poate fi mândru că deschide, în condițiuni admirabile, sărbătorirea românească a geniului din Bonn.

G. DIACU

LA TEATRUL MIC: Măiastra fără inimă de V. Voiculescu.

Ar trebui odată să se înceapă o discuție foarte serioasă asupra teatrului pentru copii. S'au făcut desigur și la noi încercări. Ministerul artelor a arătat o mare bună voință pentru organizarea teatrului pentru copii. Dar sunt încă multe de spus, mai ales în privința organizării unui atare teatru. Poate, că ar trebui să se înceapă cu scriitorii, socotiți că au darurile firești să infrumuseze sufletul copiilor.

Relev cu distincția necesară, munca așa de onestă și de convingătoare la îndemnuri a d-lui V. Voiculescu, autorul „Măiestrei fără inimă“, excelentă feerie, jucată cu toată buavoința și tot entuziasmul, pe care le cereau spectatorii copii.

Ai fost ajutat d. Voiculescu și de iscusința unui devotat decorator d. Teodoroff, dar și de sânguința actorilor.

Dacă s'ar da tot asemenea spectacole pentru copii, ar fi un mare bine.

La POPULAR: Cinematograful.

Teatrul Popular a reluat comedia așa de veche, dar totdeauna nouă, Cinematograful, localizată de d. P. Gusty.

Am văzut-o în repetate rânduri. Și totdeauna mi-a plăcut.

Teatrul Popular a reprezentat-o cu elementele sale tinere, dispuse să bată drumul unor serioase cariere artistice.

În rolul lui Ilie Dobre Măcelarul, a apărut d. A. Ghibericon, fost societar al Teatrului Național din Cluj.

Este un excelent artist de comedie. Are toate însușirile de a se afirma în rolurile cele mai dificile de comedie, jucate pe scenele mari. Știe să compună rolul, știe foarte bine să reliefeze nota comică și nu șarjează.

Cuvinte bune pentru toți ceilalți actori, d-nii V. Brezeanu, Pisone, Teodoru și d-nele Caracioni, Wauwrina, etc.

B. C.

Conferințe

Din ciclul de conferințe organizate de liceul „Mihai Viteazul”

SCARLAT STRUȚEANU: „ORFISMUL IN POEZIA LUI EMINESCU”

Conferențiarul interpretând pesimismul eminescian a arătat, că toată acea atmosferă de tristețea generală, chin sufletesc sau dezgust de viață ce se degajază din poeziile lui Eminescu nu constituie numai o simplă atitudine în fața suferinții banale a omeniilor.

Poetul a cântat un sens mai profund al acestei suferinți, ca să dea concepției sale o rezonanță mai vie, iar înfrunghirea estetică izvorită în asemenea condițiuni să poarte note mai etern omenești decât simplele accente stereotipate ale unui fastidios marș funebru al vieții.

Și atunci, împrumutând direct sau nu, elemente din concepția orfică a celor vechi a scos în relief o concepție poetică ce adăncește multimea constatare a omului în fața vieții.

Orfismul este, am putea zice, o reformă religioasă și teologică a cultului străvechiu dionisiac, reformă atribuită pe cale legendară lui Orfeu.

Orfeu ar fi aprins pentru prima oară în sufletul muritorilor nădejdea nemuririi sale, grație interpretării unui mit, după care Zagreus, unul dintre zeii cei dinți, ar fi fost devorat de către titanul.

Zeii ceilalți, pedepsind pe titani, i-au ucis și apoi i-au ars, pentru ca din cenușa lor să se nască oamenii.

În felul acesta, oamenii descinzând, pentru concepția orfică, din titanii care devoraseră un zeu, vor purta în ființa lor o esență divină — sufletul. Dar pentru nelegiuirea lor, titanii ca

și urmașii lor, oamenii, au fost pedepsiți prin încătușarea sufletului — scânteia divină — în zăbrelele trupului — îspășirea păcatului strămoșesc. Trupul n'ar fi prin urmare pentru sufletul nostru de cât un lanț, un mormânt, o temniță. Și temnița aceasta a sufletului fiind elementul impur al existenței noastre, omul va tinde să pună capăt încarnărilor continue ale sufletului său, care e nemuritor — metempsihoza.

Exilul sufletului în diferite vieți pământești succesive, fiind o îspășire a crimei primordiale Jatoria cea mare o omului ar fi de a se „purifica” în timpul încarnărilor, pentru ca îspășirea sa fiind îndeplinită, sufletul să reîntre în supremul repaus ca spiritualitate pură, să se oprească deci exilul reîncarnărilor succesive.

Această purificare s'ar obține printr-o exagerată suferință pământească și o neîntreruptă curăție morală.

Eminescu servindu-se de aceste elemente orifice, le-a adus diferite modificări spre a umaniza și mai mult mitul inițial și apoi degajându-se din cadrul ritualului și al cultului orfic, ne înfățișează în diferitele sale poezii tragicul existenței noastre încarnată într-o contradicție eternă între atributele divine ale ființei noastre sufletești și oarbă materie ce acoperă sufletul, făcându-l să se târască cu aripile înmoldate în moroiul cotidian al existenței noastre trupești ce e cărmuită de alte legi de cât sufletul.

Eminescu a exprimat mai ales această contradicție în imboldul erotic al sufletului nostru, pe care trupul îl întinează.

Ea nici nu poate să înțeleagă, că nu tu o vreal... că n' tîne
E un demon ce nsetează după dulcile-î lumine,
C'acel demon plînge, rîde, neputînd s'audă plînsu-și
Că o vrea... spre a se n'nelege însăși pe sine însuși
Că se sbate ca un sculptor fără brațe și că geme
Ca un maistru ce-asurzește în momentele supreme
Pîn'a nu alunge n' culmea dulcel muzice de sfere
Ce-o aude cum se naște din rotire în scădere.

(Satira V — Dalila).

Și a rezolvat apoi contradicția, concepend viața ca o vremelnică trecere, ca o deșartă aparență, ce pregătește viața adevărată a sufletului pur.

atunci te obosește
Eterna alergare s'un gând te ademenește :
Un vis al morții eterne e viața lumii n'tregi.

(Împărat și proletar).

La ce statornicia părerilor de rău
Tot alte unde-î sună aceluiaș părăn
Cînd prin această lume să trecem ne a scris
Ca visul unei umbre și umbra unul vis ?

(Despărțire)

Caci e via al neînțelegerii universul cel chimeric

(Satira I)

Fără ca autorul să insiste, conturînd elementul orfic, îl sugesionează însă și prin versuri ca acestea :

Sus inimile voastre ! Cîntare aduceți-î ! (zeului dac
El este moartea morții și învierea vieții.

Rugăciunea unui dac).

sau :

O, moartea-î un secol cu sorii înflorit
Cînd viața-î un basmu pustiu și urât.

A îi ? Nebunie și tristă și goală ;
Urechea te mînte și ochiul te'nșală
Ce-un secol ne zice, ceilalți o deszic
De cât un vis searbăd, mai bine nimic.

(Mortua est)

sau :

Și cu acel surorit suras
Cu cea mai blîndă față
Să iacl din viața mea un vis

Din visul meu o viață.

(S'a dus amorul).

sau :

Se pare că alte vaturi
Cobor mereu pe-acelaș vad,
Se pare cum că-î altă toamnă
Și'n veci aceleași frunze cad.

Nalntea nopții noastre umblă
Crălasa dulcel dimineți
Chiar moartea însăși e-o părere
Și un vislternic de vieți.

În „Lucașărul”, conferențiarul arată cum formula orfică este răsturnată, datele rămînd aceleași.

Hyperion, spiritualitatea pură, îndrăgostit fiind de o muritoare cere lui Dumnezeu eliberarea din veșnicul repaos spre a gusta viața. Mirajul vieții pământești l'a ademinit, tocmai spre a înțelege la sfîrșit toată desertăciunea acelei vieți, nimicnicia și micșuna ei.

Conferențiarul încheie arătînd cum Eminescu lărgeste sfera misterului orfic, rezolvînd contradicția vieții într-o concepție artistică ce nu afe nimic a face nici cu dualismul creștin al spiritului și materiei, nici cu cultul orfic propriu zis ce investimîntează străvechil cult dionisiac, nici cu vreo metafizică oarecare.

Concepția artistică despre care vorbește conferențiarul este o idee fundamentală originală ce susține aproape întreaga operă poetică a lui Eminescu oricare vor fi fost nuanțările obținute din altoirea pesimismului cu elementele pesimismului schopenhauerian.

PAUL I. PAPADOPOL: „LITERATURA PENTRU COPII LA NOI”

Nevoia unei astfel de preocupări a publicului

e dictată de pericolul pe care-l prezintă anumite publicațiuni ce cad în mâinile copiilor.

La noi literatura pentru copii abea acum — după război — a început să fie cultivată. S'a scris și până acum destul Rămâne ca una din editurile noastre cu dragoste pentru vîstarele tinere să se gîndească la întocmirea unei antologii pentru copii din care n'ar trebui să lipsească: A. Pann, C. Bălăcescu, Donici, Gr. Alexandrescu — ca fabuliști; El. Rădulescu, C. Negruzzi, Kogălniceanu, Alecsandri, Creangă, Dragoslav — ca autori de amintiri; Creangă, Ispirescu — pentru povești, etc.

Încheie insistînd asupra bogatei producțiuni contemporane — trecînd în revistă principalele publicațiuni pentru copii de la 1880 încoace și arătînd care ar fi datoria acelora care apar azi.

ANITA BELCIUGĂȚEANU: GIACOMO LEOPARDI

Institutul de cultură italiană își continuă activitatea. Duminica trecută, la ora obișnuită — între cinci și șase — a vorbit doamna Anita Belciugățeanu, doctor în limba italiană și asistentă a d-lui profesor Ramiro Ortiz, la Universitatea din București. Într'un stil colorat și cu multă pătrundere sufletească d-sa a făcut un tablou viu, trăit de toți cei din sală, al vieții marelui poet, Giacomo Leopardi.

Ne-a povestit viața copilului izolat în încăperile castelului părintesc, mohorit, unde nici măcar duioșia maternă nu se răsfrînge. Par'că-l vedem, mic și slăbuț, în vasta bibliotecă a castelului, unde zile și nopți deardăndul studia neîntrerupt, fără profesor, cu o patimă istovitoare pentru sănătatea-i fragedă. Învață astfel șapte limbi străine, clasice și moderne, citind tot ce putea găsi din literaturile lor. În vîrstă numai de optsprezece ani, avîntul sufletesc îl face să cînte dragostea de patrie, de Dumnezeu, femeie. E vremea în care, alături de studii filologice aride, scrie cînturi de inspirație patriotică: „All' Italia” și „Sopra il monumento di Dante” ce trăesc în graul fiecărui italian. Dar, prin studii și dorința către o frumusețe și o glorie superioară, intensitatea vieții sufletești creștea mereu, așa că simte nevoia să-și descarce sufletul plin de observații într'un caet, un fel de jurnal, o enciclopedie subiectivă, îmbrățișînd filologie, geologie, filozofie, religie, estetică, istorie, politică și rubrică personală: „memorie della mia vita”. În Zibaldone poetul își trăia adevărata lui viață și-și mărturisise cu sinceritate gîndurile și stările sale sufletești. Dar, istovit de muncă înainte de vreme, bolnav, cu spinarea încovoată și vederea slabă, viața sufletească e dramă chinuitoare din care se salvează numai o ajutorul iluziei.

Dincolo de colinele și cîmpurile de la Reccanate — satul părintesc — întrezăria orașele închipirii sale și vedea nimicnicia omului în fața naturii: sentimentul e cristalizat în admirabilul cînt: „Infinito”. Tot în această vreme scrie „Operete morali” în care, în formă de dialog, se cîtește ideea că dorințele omului ne putîndu-se realiza în viață, nu-î fac fericiți și deci moartea e mai de preferat.

Nici în afară de Reccanate nu-și găsește însă liniștea. Vede că suferința e legată de propriul său suflet, nu de loc. Și viața odioasă a copilăriei, în momentul în care o trăia, dar frumoasă în amintire, capătă expresie în poezia „Risorgimento”. Și amintirea și trecutul sunt două din elementele esențiale ale poeziei leopardiene.

În vremea unei scurte șederi la Reccanate își spuse întreaga poveste a tristeții sale vieți, în „Ricordanze”.

Omul acesta așa de nenorocit în viață, nu a putut fi scutit nici de suferința spulberării vîselor de dragoste. Astfel „Il pensiero dominante” e armoniosul cînt în care poetul întrevede pentru ultima oară năluca fericirii. După ce minajul speranței pierie „Amore e morte” și mai ales „Consalvo” exprimă durerea. În ea, amorul și moartea se unesc într-o supremă căruțare, dorul neîmplinit al poetului.

EL. DUMITRESCU

E C O U R I

REDAȚIONALE

□ Cu numărul acesta se împarte grațuit **Tabla de materii** pe 1926, a **Universului Literar**. Ea cuprinde și cele două numere, 51 și 52 din anul 1925 de când începe noua serie a „Universului literar”. (De unde și prezența acelor ani XLI și XLII care reclamă o explicație: când anul nu însoțește numărul revistei el se subînțelege a fi cel de mai înainte).

Redacția știe însă că de o uniformitate riguroasă — așa precum astfel de lucrări o reclamă — în alcătuirea acestei table de materii, nu poate fi vorba, din atâtea motive. Prețuind însă folosul pe care un astfel de ghid, îl aduce iubitorilor de colecții, redacția n'a pregetat să aducă la îndeplinire acest gând.

Ea își propune, ca pe viitor, tabla de materii să se împartă cu ultimul număr al anului ce se încheie.

Numerotația continuă a paginilor, introdusă anul acesta, va înlesni și va face mai clară viitoarea tablă de materii, designându-se articolele la respectivul număr al paginii și nu pe numărul revistei, ca de data asta.

□ Inevitabila eroare tehnică a omis să specifice că, cele patru desene ce însoțeau reportajul banchetului S. S. R. de la Boulevard, erau datorite d-lui **Alfred Moșoiu**, distinsul nostru colaborator.

□ Primim o scrisoare din Galați, prin care ni se cer relații despre persoana d-lui **E. Măciuceșcu**, al cărui desen însoțea reportajul banchetului S. S. R.

Răspundem — mulțumind aproape pentru acest binevenit prilej — d. E. Măciuceșcu, directorul Casei de Dotației Oastei este casierul S. S. R.-ului de la înființarea societății. Prieten al marilor dispăruți Iosif, Gârleanu, Anghel și nu mai puțin al contemporanilor în viață, e întru totul să mai spunem, că d-sa a prestat serviciile sale în mod onorific.

□ Continuarea nuvelei d-lui **I. Călugăru** : **Răpirea lui Ovide**, apare în numărul viitor.

SCRITORII

□ **D. Aron Cotrus**, poetul arădean, al cărui volum de versuri **În robia lor**, premiat anul trecut cu premiul de poezie al S. S. R.-ului, e încă în mîntea tuturor — a luat conducerea revistei **Banatul** din Timișoara.

□ **D. H. Saniellevic**, autorul aceluși tratat monumental, în franțuzește „La vie des mammifères et des hommes fossiles”, a scos în editura „Ancora-Benvenisti”, un volum de **Noi probleme literare, politice, sociale**, 271 pag.; lei 90). Vom reveni.

□ **Samaritanca**, evanghelie în trei tablouri, de **Edmond Rostand** a apărut tradusă în versuri de **I. Gr. Perlețeanu** (ed. „Ancora-Benvenisti”; 158 pag. 60 lei).

□ **D. Const. Șeinănu**, autorul dicționarului francez-român și folietonistul literar al „Adevărului”, a publicat o culegere de schițe educative sub titlul: **Rostul vieții** (ed. „Ancora”; Biblioteca Universală Nr. 138—140; lei 18).

□ **Simiona Basarab** ne roagă să anunțăm că poezia „Mi-î frig”, apărută în ultimul număr al revistei „Țara Voevoziilor” a fost publicată fără știrea și aprobarea domniei sale.

CONFERINȚA D-LUI PILLAT

□ În numărul viitor vom publica după notele stenografice, conferința ținută la „Ateneul Român” în seara de 27 Februarie, de către d. **ION PILLAT** care a vorbit despre: „**Generația nouă față de tradiție și modernism**”.

AȘEZĂMINTELE DELA VALENI DE MUNTE

□ Un năpraznic incendiu a mistuit orfelinatul fondat de d. N. Iorga și tipografia sa „Datina Românească” dela Valeni.

Nu vom explica ce înseamnă această năpaste și pentru sufletul marelui animator care tocmai în vremurile acestea pleda cultura românească în centrele din Apus și nici pentru neamul întreg.

Cei ce urmăresc de câteva decenii risipa de energie și de entuziasm a d-lui N. Iorga, vor fi îndurerăți dar tocmai de aceea îndemnați să răspundă apelului pe care-l adresează ziarul **Cuvântul**, în coloanele cărui s'a și deschis o listă de subscripție.

Tot cel ce prețuiește cultura și pe marii ei slujitori, vor subscrie, — prin „Cuvântul” — pentru așezămintele culturale ale d-lui N. Iorga.

S. A. D. R.

□ Societatea autorilor dramatici români s'a întrunit la a doua convocare în adunare generală, pentru alegerea a doi membri, din care ministerul artelor urmează să desemneze unul în comitetul de lectură al teatrului Național din București, cât și pentru alegerea juriului de onoare.

Adunarea a fost prezidată de d. M. Sorbul, președintele societății, asistat de d. I. C. Aslan, secretar.

Au fost prezenți d-nii I. C. Aslan, Scarlat Froda, N. Kiriteșcu, Adrian Maniu, Claudia Millian, Ion Minulescu, Alfred Moșoiu, Ion Peretz, Lucreția Petrescu, Camil Petrescu, Mihail Sorbul și Caton Theodorian.

D. Mihail Sorbul, președinte, aduce e-logii d-lui Ion Minulescu, al cărui mandat a expirat, pentru felul cum, fără a fi alesul societății a apărut interesele autorilor dramatici, în comitetul de lectură al teatrului Național. D. președinte societății în comitetul de lectură, nu mai atrage atențiunea candidaților, că aleșii sunt reprezentanții unui vag colegiu dramatic, ei ei sunt apărătorii intereselor morale și materiale ale autorilor dramatici, care i-au trimis acolo.

Procedându-se la vot, sunt proclamate alese pentru comitetul de lectură d-nele Claudia Millian și Lucreția Petrescu. Sunt de asemenea desemnați, în unanimitate, și aleși prin aclamație în juriul de onoare d-nii Mihail Pașcanu și N. Kiriteșcu, iar ca supleanți d-nii Scarlat Froda și Ticu Arhip.

Adunarea, în urma propunerii d-nei Claudia Millian, hotărăște să dea o agapă în cinstea d-lui Caton Theodorian, fostul președinte al societății.

REVISTE

□ Primim în ultima clipă, o admirabilă revistă, frumoasă ca tehnică și prețioasă ca sumar, **Graiul Românesc** (Nr. 1 și 2, Ianuar, Februar), organ al societății **Graiul Românesc**. Vom stăruși pe îndelete, în numărul viitor.

□ A apărut numărul 2 din revista de artă „**Galeria Flamurei**”, pe Februarie 1927, cu reproduceri după N. Grigorescu, J. F. Millet, L. A. Biju, I. M. Nițescu și G. Teodorescu-Romanuți.

Articole scriu d-nii Paul I. Papadopol și Marcel Romanescu.

CERCUL „SBURATORULUI”

□ În ședința Sburătorului dela 6 Martie, d. Barbu Alinescu, autorul lui **Mitu Boerul**, a continuat lectura actului al

II-lea al piesei sale **Melcii**, scrisă în colaborare cu d. St. Sfetcu.

D. E. Lovinescu a citit patru articole polemice. D-na Paula Petrea a început lectura unui roman cu scrisori „**Femei între ele**”. D. Moșandrei a citit o serie de poezii din volumul său inedit **Casa cu hortensii**.

Poezii au mai citit d-nii Sandu Tudor și Canul Baltazar; epigrame d. St. Stelescu.

BIBLIOTECA „PETRE ARMENCEA” (ȘIARȘI)

Câteva din scrierile membrilor bibliotecii. —

1) Poezi, de Panait Cerna.

2) „Serul artificial în chirurgie” (1904); „Vaccinarea antitifico” (1912); „Contribuțiunea la etiologia gripei” (1920); „Combaterea epidemilor” (1920); „Vaccinarea antitifico-paratifico” (1922); „La fièvre typhoïde dans l'Armée roumaine” (1924); „La conjonctivite granuleuse en Roumanie” (1924); de Dr. Cod. Vasile Pănaiteșcu.

3) Tables Logarithmiques, de Ing. D. Ciuriceanu.

4) „Les Associations paysannes”, de N. G. Erembe.

5) „Graiul din țara Oltului”, de Titu Dinu.

6) „Sindicalismul”, de Nae Ionescu.

7) „Sociologia revoluției”, de Petru Andrei.

8) „Scut și targă”, poezii, de Pempessicus.

9) „Reforma Calendarului”, de Vasile Bănciță, etc., etc.

Ciclu de conferințe cu subiecte locale, continuă și anul acesta. Printre conferințele de anul acesta vor fi:

1) D-l Grigore Antipa: „Cum se poate înfișa viața românească în muzee regionale”; 2) D-l Prof. Univ. G. Vâlsan: „Aspectul geografic și etnografic al regiunii Brăila”; 3) D-l Prof. Univ. Ștefan Metes: „Legăturile între Brăila și Brașov, în decursul veacurilor”; 4) D-l Prof. Univ. N. Iorga: „Istoria regiunii Dunărei de Jos”; 5) D-l Prof. Univ. I. Andrieșescu: „Regiunea Dunărei de Jos în epoca antică”.

A apărut în editura bibliotecii: „Din trecutul istoric al Brăilei”, de D-l Profesor Neculai Iorga. Prețul 20 lei. Se găsește de vânzare la biblioteca Petre Armencea și la librăriele din oraș.

Între cărțile bibliotecii se află o colecție în latinește, tipărită în anul 1504, în Germania; de asemenea și colecția operelor lui Corneille, tipărită în 1700. Sunt și diferite alte cărți vechi românești și străine.

În ultimii ani, biblioteca a primit însemnate donațiuni în cărți și în bani. Atenția binevoitoare pe care au arătat-o donatorii, se răsfinge asupra activității bibliotecii, care poate și prin acest aport să pună la dispoziția cititorilor săi un număr mai mare de cărți. Cu deosebită, notăm donația Primăriei Brăila, de 100.000 lei. Din acest fond, s'au procurat cărți de literatură și știință, apărute după război, punându-se astfel biblioteca oarecum în curent cu noile tipărituri.

De altfel, primăria Brăila, a trecut în bugetul pe 1927 o subvenție de 100.000 lei, destinată împlinirii cerințelor bibliotecii.

În afară de donațiile obișnuite ale membrilor, au mai donat un număr mare de cărți d-nii: Avocat Traian Tino, Avocat Victor Nicolau, Puianu, ziarist, Hilarie Giurescu, inginer, Catzișghera, și alții. Iar D-l Profesor Iorga a donat mai multe opere ale D-sale, cu ocazia vizitării bibliotecii, în 1921; la fel și scriitorii Emanoil Bucuța și G. Tutoveanu.

De oarece biblioteca va înlocui actualele dulapuri de lemn, cu rafturi speciale, de fier, va utiliza pe cele vechi la creierea de noi biblioteci-filiale, în județ. Acestea vor fi de asemenea alimentate cu cărți, din depozitul de rezervă al bibliotecii, ca și cele existente în prezent.

Se va publica în curând noul regulament al bibliotecii.